

**MATERIÁLY
XV MEZINÁRODNÍ VĚDECKO - PRAKTICKÁ
KONFERENCE**

**EFEKTIVNÍ NÁSTROJE MODERNÍCH
VĚD -2019**

22 - 30 dubna 2019 r.

Volume 5
Ekonomika

Praha
Publishing House «Education and Science»
2019

Vydáno Publishing House «Education and Science»,
Frýdlanská 15/1314, Praha 8
Spolu s DSP SHID, Berdianskaja 61 B, Dnepropetrovsk

Materiály XV Mezinárodní vědecko - praktická konference «Efektivní nástroje moderních věd -2019», Volume 5 : Praha. Publishing House «Education and Science» -112 s.

Šéfredaktor: Prof. JUDr Zdenák Černák

Náměstek hlavního redaktora: Mgr. Alena Pelicánová

Zodpovědný za vydání: Mgr. Jana Štefko

Manažer: Mgr. Helena Žáková

Technický pracovník: Bc. Kateřina Zahradníková

**Materiály XV Mezinárodní vědecko - praktická konference ,
Efektivní nástroje moderních věd -2019 po Ekonomika.**

Pro studentů, aspirantů a vědeckých pracovníků

Cena 50 Kč

ISBN 978-966-8736-05-6

© Authors , 2019

© Publishing House «Education and Science» , 2019

EKONOMICKÉ VĚDY

Podniková ekonomika

Касьянова В.О. Щукін Д.О.

*Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля
Інститут хімічних технологій (м. Рубіжне) Україна*

ШЛЯХИ ВИХОДУ ПІДПРИЄМСТВА З КРИЗОВОЇ ФІНАНСОВОЇ СИТУАЦІЇ

Конкретні шляхи виходу підприємства з кризової фінансової ситуації залежать від причин його неспроможності. Оскільки більшість підприємств розоряється з вини неефективної державної політики, то одним із шляхів фінансового оздоровлення підприємства повинна бути державна підтримка неспроможних суб'єктів господарювання. Але зважаючи на дефіцит державного бюджету розраховувати на цю допомогу можуть не всі підприємства.

З метою скорочення дефіциту власного оборотного капіталу акціонерне підприємство може спробувати поповнити його за рахунок збільшення номінальної вартості акції, збільшення кількості акцій існуючій номінальної вартості, обмін облігацій на акції[1];

Один із шляхів запобігання банкрутству акціонерних підприємств - зменшення виплати дивідендів за акціями або цілковита відмова від виплати за умови, що керівництво спроможне переконати акціонерів у реальності програми фінансового оздоровлення та збільшення дивідендних виплат у недалекому майбутньому;

Важливим джерелом фінансового оздоровлення підприємства є факторинг, тобто поступка банку або факторингової компанії права на затребуваність дебіторської заборгованості, або договір відступлення, за яким підприємство поступається своєю вимогою до дебіторів банку в якості забезпечення повернення кредиту.

Одним з ефективних методів відновлення матеріально-технічної бази підприємства є лізинг, який не вимагає повної одноразової оплати орендованого майна і служить одним з видів інвестування. Використання прискореної

амортизації по лізингових операціях дозволяє своєчасно оновлювати обладнання та вести технічне переозброєння виробництва[1].

Залучення кредитів під прибуткові проекти, здатні принести підприємству високий дохід, також є одним з резервів фінансового оздоровлення підприємства. Цьому ж сприяє, і диверсифікація виробництва за основними напрямками господарської діяльності, коли вимушені втрати за одними напрямками покриваються прибутком від інших.

Зменшити дефіцит власного капіталу можна за рахунок прискорення його оборотності шляхом скорочення строків будівництва, виробничо-комерційного циклу, наднормативних залишків запасів, незавершеного виробництва і т.д [3].

Скорочення витрат на утримання об'єктів жілосокультбита шляхом передачі їх в муніципальну власність також сприяє припливу капіталу в основну діяльність.

З метою скорочення витрат і підвищення ефективності основного виробництва в окремих випадках доцільно відмовитися від деяких видів діяльності, які обслуговують основне виробництво (будівництво, ремонт, транспорт та інші) і перейти до послуг спеціалізованих організацій.

Якщо підприємство отримує прибуток і є при цьому неплатоспроможним, потрібно проаналізувати використання прибутку. При наявності значних відрахувань до фонду споживання цю частину прибутку в умовах неплатоспроможності підприємства можна розглядати як потенційний резерв поповнення власних оборотних коштів підприємства .

Велику допомогу у виявленні резервів поліпшення фінансового стану підприємства може надати маркетинговий аналіз з вивчення попиту та пропозиції, ринків збуту і формування на цій основі оптимального асортименту і структури виробництва продукції.

Одним з основних і найбільш радикальних напрямків фінансового оздоровлення підприємства є пошук внутрішніх резервів по збільшенню прибутковості виробництва і досягненню беззбиткової роботи за рахунок більш повного використання виробничої потужності підприємства, підвищення якості та конкурентоспроможності продукції, зниження її собівартості, раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, скорочення непродуктивних витрат і втрат.

Основну увагу при цьому необхідно приділити питанням ресурсозбереження: впровадження прогресивних норм, нормативів і ресурсозберігаючих технологій, використання вторинної сировини, організації дієвого обліку та контролю за використанням ресурсів, вивчення і впровадження передового досвіду в здійсненні режиму економії, матеріального і морального стимулювання працівників за економію ресурсів і скорочення непродуктивних витрат і втрат [2].

В особливо важких випадках необхідно провести реінжиніринг бізнес-процесу, тобто докорінно переглянути виробничу програму, матеріально-технічне постачання, організацію праці та нарахування заробітної плати, підбору і розстановки персоналу, систему управління якістю продукції, ринки сировини і ринки збуту продукції, інвестиційну й цінову політику та ін.

Використана література

1)Любенко Н.М. Фінанси підприємств. Навчальний посібник. – К: Центр учбової літератури, 2009. – 264 с.

2)Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: учебник – 5е изд. Перераб. И доп. – М.:ИНФРА – М, 2009. – 536с.

3)А.М. Поддєрьогін М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін. / Фінанси підприємств: Підручник; Кер.кол. авт. І наук. Ред. Проф. А,М, Поддєрьогін. – 7-ме вид., без змін. – К.: КНЕУ, 2008. - 552 с.

Шафранська Т.Ю., Авраменко А.І.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

На сьогоднішній день інвестиції та інновації займають одне з перших місць в розвитку економічних процесів країни та економіки в цілому. За їх допомогою можливо стабілізувати соціально-економічне зростання та розвиток підприємств і покращити рівень отримуваних прибутків.

Для успішного розвитку підприємства однією з головних умов є ефективне проведення інвестиційної та інноваційної політики. Інвестиції та інновації для підприємства — це, насамперед, основне джерело одержання прибутку, що є основою реалізації стратегічних цілей економічного розвитку підприємства. Інвестиції забезпечують просте й розширене відтворення основних фондів підприємства. Інвестиції разом з інноваціями дають можливість вирішувати завдання соціального й екологічного плану.

Інноваційна діяльність підприємств полягає в створенні нових або вдосконаленні наявних продуктів та послуг, впровадженні нового або вдосконаленого технологічного процесу, що використовується у виробничій діяльності. Інноваційна діяльність забезпечує підприємствам покращення просування нової або поліпшеної продукції на ринок збуту. Головною метою такої діяльності є створення високоякісної конкурентноспроможної продукції, вихід на світовий ринок товарів та послуг і підвищення інвестиційної привабливості підприємства для подальшого розвитку.[1]

Інвестиційна привабливість підприємства – сукупність характеристик його виробничої, комерційної, фінансової та управлінської діяльності, що свідчать про доцільність здійснення інвестицій в нього.

Основні причини недостатньої інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств:

- нестабільність політичної ситуації: вітчизняні інвестори не можуть на всю потужність використати свої можливості, через відсутність стабільного регулювання інвестиційних процесів з боку уряду, неможливість прогнозувати та враховувати свої прибутки;

- високий рівень податків, їх велика необґрунтована кількість: недосконала база оподаткування відштовхує інвесторів і стримує стимули розвитку інвестиційної активності, тобто якщо обсяг виробництва збільшується, то в свою чергу збільшується база оподаткування;

- збільшення монополізації ринків, ріст рівня інфляції;

- криміналізація економіки, активність тіньового бізнесу;

- низький рівень конкуренції виробництва, інноваційної активності та невисока платоспроможність підприємств;

- високі інвестиційні ризики;

- відсутність інфраструктури, нерозвиненість банкової системи.[2]

В сучасних умовах, коли першочерговим стратегічним завданням постає наближення вітчизняних підприємств до світових економічних стандартів, важливим залишається питання активізації інноваційно-інвестиційної діяльності. Одним з способів активізації інвестиційно-інноваційного забезпечення діяльності підприємств України є відповідне державне регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності, за якого держава визначає пріоритети у сфері цієї діяльності, створює базу для формування і реалізації інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємств і підтримує їх розвиток через систему фінансово-кредитних і податкових інструментів. Також в сферу компетенції держави входить формування організаційних механізмів інформаційного і ресурсного забезпечення впровадження інновацій.

Для активізації інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства необхідно, в першу чергу, забезпечити цільову підтримку за рахунок державного фінансування пріоритетних виробництв, рівень яких відповідає світовому. Крім того, важливими заходами є: пошук альтернативних джерел фінансування інноваційних проектів самими підприємствами та залучення зовнішнього інвестора для низки виробництв, які ще не втратили можливостей розвитку.

На думку авторів, на сучасному вітчизняному ринку інновацій доцільно створення реальних умов для переходу на інноваційно-інвестиційну модель

розвитку. Саме на такому шляху варто активніше залучати економічні важелі впливу на оновлення виробництва, яке зможе конкурувати на світовому ринку. Сьогодні лідируючі позиції у конкурентній боротьбі повинні займати ті суб'єкти господарювання, які здатні не тільки впроваджувати інновації та інноваційні технології, а й виробляти інноваційний продукт. Активізація інвестиційно-інноваційної діяльності передбачає найбільш ефективне використання національного інвестиційного фонду, зміна характеристик якого є важливим показником розвитку економіки держави. Одним з найважливіших завдань в забезпеченні конкурентоспроможності є подолання інформаційного дефіциту, який підсилюється у міру активізації ринкових відносин.

Виконання зазначених завдань дасть змогу значно підвищити рівень інноваційної активності промислових підприємств, стабілізувати прискорений процес оновлення виробництва, ефективно використовувати внутрішні та залучені зовнішні інвестиції на інноваційну діяльність.

Література:

1. Захарін С.В. Фінансові інструменти активізації інвестиційної та інноваційної діяльності. / С.В. Захарін // Економіка України - 2010.
2. Карпенко Г.В. Нормативно-правове забезпечення корпоративного управління проблеми залучення інвестицій на вітчизняні підприємства / Г.В. Карпенко, А.П. Данькевич // Фінанси України – 2009.

Шафранська Т.Ю., Савчук М.О.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах господарювання інтенсифікація виробництва промислового підприємства допускає пошук і ефективне використання нових джерел і організаційних методів економічного розвитку. Збільшення обсягу, складності і технічної оснащеності виробництва, прискорення темпів його відновлення вимагають постійного вдосконалення форм і методів управління різними процесами, у тому числі інноваційними.

Стратегічне управління інноваціями на промисловому підприємстві орієнтоване на визначення і досягнення перспективних цілей в умовах конкурентного середовища, що відображене в системі стратегічних планів, зокрема, загально корпоративних планів, планів стратегічних господарських одиниць, на які поділено підприємство, планів функціональних сфер діяльності (маркетингової, інвестиційної, виробничої, інноваційної та ін.) [1].

Одним з найважливіших аспектів управління інноваційними процесами промислового підприємства є стратегічне планування інноваційної діяльності. Стратегічне планування як елемент стратегічного управління полягає у визначенні місії підприємства на кожній стадії її життєвого циклу, формування системи цілей діяльності і стратегії поведінки на ринках інновацій і передбачає формування цілей інноваційної діяльності, визначення способів їх досягнення, конкретизації витрат інтелектуальної праці, коштів, часу, а також їх застосування для реалізації цілей інноваційної діяльності, зокрема для отримання економічних, соціальних або інших ефектів. Метою стратегічного планування є створення потенціалу для виживання промислового підприємства в умовах динамічної зміни зовнішнього середовища. В результаті такого планування промислове підприємство визначає місії на кожній стадії життєвого циклу, формує системи цілей діяльності і стратегії поведінки на ринках інновацій [2].

Стратегічне планування інноваційної діяльності промислового підприємства повинно охоплювати наступні етапи: аналіз зовнішнього середовища і прогнозування його розвитку; аналіз внутрішнього середовища підприємства; визначення загальної стратегії підприємства; визначення інноваційних можливостей; формування стратегічних інноваційних цілей; розроблення концепції інноваційної стратегії; формування планів і програм інноваційної діяльності; розроблення і реалізація інноваційних проектів [3].

На першому етапі необхідно проаналізувати поточну кон'юнктуру ринку і її визначальні фактори, а також зробити прогноз розвитку кон'юнктури. Аналізувати зовнішнє середовище слід ретельно, досліджуючи фактори прямої та опосередкованої дії.

На другому етапі необхідно проаналізувати результати минулої діяльності промислового підприємства, ефективність функціонування підприємства загалом і за окремими видами діяльності, на основі чого визначити його сильні та слабкі сторони. Визначення загальної стратегії підприємства здійснюється на основі зіставлення місії промислового підприємства, його сильних і слабких сторін, а також можливостей і загроз зовнішнього середовища, і полягає у виборі одного із можливих напрямів поведінки промислового підприємства у майбутньому.

Четвертий етап передбачає визначення інноваційних можливостей на промисловому підприємстві шляхом зіставлення інноваційного потенціалу підприємства та інноваційно-інвестиційного клімату, сформованого у країні. Для цього необхідно використати стандартний метод SWOT-аналізу. Інноваційні можливості є підставою для визначення інноваційних цілей підприємства.

П'ятий етап – це формування стратегічних інноваційних цілей, визначення основних завдань інноваційної діяльності з огляду на загальну стратегію промислового підприємства та його інноваційні позиції.

Шостий етап – розроблення концепції інноваційної стратегії підприємства передбачає визначення інноваційних стратегій, які може реалізувати промислове підприємство з огляду на свої ринкові позиції та інноваційні можливості. Сьомий етап – формування планів і програм інноваційної діяльності полягає у визначенні перспективних напрямів і тематики НДДКР, плануванні заходів щодо оновлення продукції, створення та освоєння нових її видів, вдосконалення технологічного та організаційного рівня

виробництва. Завершальний етап – розроблення і реалізація інноваційних проектів.

Вдосконалення системи стратегічного планування інноваційної діяльності промислового підприємства, а також механізмів організаційно-фінансового забезпечення інноваційного процесу, формування і реалізація дієвої системи інноваційних структур дозволить здійснювати активну інноваційну діяльність і створювати експортно-орієнтовану конкурентоспроможну продукцію.

Література:

1. Лепейко Т.І. Управління інноваційними процесами на промислових підприємствах : методологія та практика : монографія / Т.І. Лепейко, М. О. Боярська. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 220 с.
2. Шаманська О.І. Стратегічне планування інноваційної діяльності в системі ресурсного потенціалу підприємства / О.І. Шаманська // Актуальні проблеми економіки.—2009.—№6 (96).—С. 164-169.
3. Йохна М.А. Економіка і організація інноваційної діяльності: [навчальний посібник] / М.А. Йохна, В.В. Стадник. —К.: Видавничий центр “Академія”, 2002.—400 с.

PhD student Kondratsky V.O.

Kyiv National University of Construction and Architecture, Ukraine

ADAPTATION OF THE EUROPEAN CONSTRUCTION DEVELOPMENT EXPERIENCE IN UKRAINE: STATE, PROBLEMS AND PROSPECTS

The problem of improving the development of construction organizations has led to the expansion of scientific and applied research in the field of developing and introducing new forms, methods and management systems in order to increase competitiveness and the effectiveness of their functioning. One of such forms is “development” (from English to develop - to develop, develop, disclose).

Investment activity is an essential element in the activities of any company operating in the real estate market. Activation of the investment process in the real estate market is the most urgent and very painfully solved macroeconomic problem. Growth in investment and economic growth in general was expected and predicted since the mid-1990s, but there is still no way out of the cyclical downturn. In this regard, the question of finding effective sources of investment and, as a consequence, of the main factors of investment activity is still relevant. Based on the realities of the modern economy, it can be assumed that there are other factors. In our opinion, there are several main factors behind the low investment activity of companies in the real estate market, in addition to macroeconomic ones, namely: the lack of a sound investment strategy for the main participants in the investment process, which would cover a period of up to several years; the general unwillingness of investment market entities to disclose information about their functioning; accounting system that allows investment recipients to hide the resources received and to cover their misuse; large volumes of capital export abroad, which indicates a high degree of criminalization of the economy. For many decades, economics has paid considerable attention to the study of the problems of real estate market development, the improvement of investment management mechanisms in real estate companies, and the formation of efficient owners.

Development in Ukraine is a relatively new type of business that emerged from the development of a market economy from related areas of business in real estate, investment and construction. According to domestic scientists [1-3] engaged in

research in the field of real estate management and development, development is a special process and a special type of professional activity (business) associated with the qualitative transformation of real estate and ensuring the increase in its value [2, p. 175]. Thus, the key signs of development are precisely the qualitative, that is, the fundamental transformation and increase in the value of real estate, including the efficiency of investments.

On the other hand, development also acts as a system for managing the process of creating and developing real estate, as a result of which its physical, economic, and legal properties change [3, p. 162-163].

Thus, the physical processes of development ensure the emergence of new consumer qualities in the property, which correspond to the changing needs of society. These changes can be both cardinal (the transformation of a vacant plot of land into a cottage settlement) and not very visible externally (a change in the intended use of the land plot). But they are always present and are a necessary sign of development, a necessary condition for increasing the economic effect of the use of the property.

Economic processes of development are realized in the form of increasing the value of the property as a result of physical changes made. At the same time, the increase in value is not provided by any physical transformations, but only by those that meet the requirements of the market and the needs of its customers. The greater this compliance, the higher the value of the object being created, the higher the efficiency of development.

Legal processes of development are associated with the legal registration of the changes made, the appearance of a qualitatively new property that has a value greater than the original [2, p. 175-176].

In conclusion, we can say that the positive impact of development on the economy can be reduced to two aspects: microeconomic (regional) and macroeconomic.

The regional aspect of the influence of development is that the development of real estate leads to a qualitative change not only of the real estate objects themselves, but also of their environment. Efficiency is determined by the increase in market value and profitability of the real estate located on the territory, the growth of tax and other revenues to the state budget and, most importantly, the improvement of the welfare of

the population in this territory (the emergence of new jobs, the development of social infrastructure, landscaping, etc.) .

The macroeconomic aspect is determined by the high multiplying effect of business activity in real estate. Investment in real estate leads to an increase in activity in a number of related sectors of the economy: in the production of building materials, housing and communal services, the production of consumer durable goods, ultimately, providing an increase in gross domestic product and employment in the country.

References:

1. Chernyshev, Denys, Ryzhakova, Galyna (2018). Implementation of Principles of Biospheric Compatibility in the Practice of Ecological Construction in Ukraine. *International Journal of Engineering & Technology* – UAE: Science Publishing Corporation. Vol 7, No 4.8: Special Issue 2 – pp. 422 - 427. DOI:[10.14419/ijet.v7i4.8.27283](https://doi.org/10.14419/ijet.v7i4.8.27283)
2. Trach, Roman, Ryzhakova, Galyna & Kryzhanovsky, Viktor, (2017). Information modeling and integrated management of the construction projects as the basis for innovative development of construction enterprise. *Management of Development of Complex Systems*, 31, 173 – 178.
3. Ryzhakova, Galyna, Prykhodko, Dmitry (2017). Models of target selection of representative indicators of activities of construction enterprises: the etymology and typology of systems of diagnostics. *Management of Development of Complex Systems*, 32, 159 – 165.

PhD student Kistion D.V.

Kyiv National University of Construction and Architecture, Ukraine

ENSURING OF ECONOMIC REPRODUCTION AND ANALYTICAL - CONTROLLING FUNCTION OF ASSET MANAGEMENT EQUIPMENT BUILDING DEVELOPER

In order to scientifically grounded the forecast of world socio-political and economic development, it is necessary to have information on long-term trends that have taken place in the past and will operate in the near future. These trends include long waves of economic and social development, which are the most important factor in the cyclical processes. The existence of long waves in the modern era is confirmed both by statistical data and by the apparent introduction of the whole world from the beginning of the third millennium to the next set of crises and motions. In this case, the presence of cycles in world economic development does not substitute for its gradual, progressive nature [1, p. 123]. We are talking about the presence of two components of this development - the gradual and oscillatory (wave), which interact and provide an effective picture of economic dynamics. The followers of the theories of anticyclic, only gradual development of society in general, have repeatedly argued about the introduction of developed countries into a "non-crisis" era and "the end of history." But real data on the current development each time proves that the crisis phenomena and waves in social development will not disappear, but only modify. In economic theory, the general features of the internal mechanism of a long cycle have already been formed: 1) the capitalist economy is a movement around several levels of equilibrium. The equilibrium of "basic capital wealth" with all factors of economic and social life determines this technical means of production. When this equilibrium is violated, there is a need to create a new capital stock that would satisfy the creation of a new technical means of production; 2) the update of basic capital funds reflects the movement of scientific and technological progress is not smooth, but the jumps and are the material basis of large cycles of the market. Scientific and technological achievements and innovations play a decisive role; 3) the long cycle cycle is determined by the average life span of the industrial infrastructure facilities, which are the basic components of

the total capital [2, p. 115]. Since there are several equilibrium states, it is legitimate to ask the question of the presence of a number of oscillatory movements:

1) the balance of the "first order" between the general market demand and supply. Deviations from it are triggered by short-term fluctuations of about three years, the cycles of commodity-material stocks;

2) the balance of "second order", achieved in the process of formation of production prices through cross-sectoral capital inflows. Deviation from this equilibrium and its reproduction is associated with a cycle of average duration;

3) the equilibrium of the "third order" refers to the base capital. These include industrial facilities and skilled labor that are able to service this technical means of production [3, p. 14]. Thus, we can assume that the effective curve of economic development is the sum of oscillatory processes of periodicity and amplitudes. Historical analysis of the general features of the transition from one wave to another is a significant increase in the socio-political tension in the world, which leads to revolutionary shifts. In this case, the transition from a lowering wave to an upward wave, as a rule, occurs large crisis phenomena and rapid growth of political instability. On the transition from the elevated wave to the lowering wave, large-scale political and informational conflicts, violent interests of many states are taking place. Thus, based on the analysis of reverse political and social events, as well as military information conflicts and geopolitical disturbances, it is possible to determine the limits of cycles, even when the dynamics of economic indicators does not allow them to fix these limits in a uniform way. Therefore, it is possible to more accurately and reliably identify the reverse points of economic development, including the future points of transition of the world system from one state to another. Accordingly, forecasts of future "sudden" crises and changes in the directions of world socio-political evolution are more reliable and adequate to modern realities [4, p. 161].

The novelty of the proposed concept is to orientate the accounting, analytical and control systems of the enterprise on the implementation of fundamentally new tasks related to the globalization of the business environment and the introduction of knowledge management procedures. In the dissertation a number of important practical science issues which represent the essence of this scientific research is resolved, namely the problem of development, substantiation and practical approbation of complex of innovative methods and models of restructuring the systems of control of structural changes in construction complex that takes into consideration organizational

and technological, innovative and informative features of control systems under research.

The market requires a rapid response to changes in the economic situation, which is related to the management of non-negotiable tangible assets and its impact on the state of production and financial and economic activity of enterprises in general. Today, the improvement of the use of fixed assets and other non-negotiable tangible assets is the single and most important factor in the development of the economy, which depends on the increase in production volumes, the formation of the economic, technical and investment potential of the enterprise.

References:

1. Sorokina, L.V., Goiko, A.F., Stetsenko, S.P., Izmailova, K.V. (2017) Ekonometrychnyy instrumentariy upravlinnya finansovoyu bezpekoyu pidpryyemstv budivnytstva [Econometric tools for financial security management of construction companies], Kyiv. KNUBA. [in Ukrainian].
2. Ryzhakova, G. M (2018), Risk-management in the system of management of integration processes as a component of modernization of Ukrainian economy, *Management of Development of Complex Systems*, no. 36, 113 – 119. [in English].
3. Marchuk, T.S. (2017) Identification of the basic elements of the innovation-analytical platform for energy efficiency in project financing. *Investment management and financial innovations*, no.14, 12-20. [in English].
4. Ryzhakova, Galyna, Prykhodko, Dmitry (2017). Models of target selection of representative indicators of activities of construction enterprises: the etymology and typology of systems of diagnostics. *Management of Development of Complex Systems*, 32, 159 – 165.

PhD Ryzhakov D.A.

Kyiv National University of Construction and Architecture, Ukraine

DIAGNOSING MANAGERIAL FLEXIBILITY AND RECOMMENDATIONS FOR ANALYTICAL SUPPORT FOR THE PROCESS OF FORMATION OF INVESTMENT PROGRAMS

The investment project of the company is a set of interrelated activities that accompanies the achievement of the goals set for a limited period of time through a change in the size and structure of the company's assets. At its core, an investment project is the rationale for the economic feasibility, volume, and timing of investments within the framework of the developed design and estimate documentation. The list of practical steps for the phased investment is often interpreted in terms of a business plan. Introduction of project investment means for the company 1) a clear fixation of the goal (s), 2) limitation of certain activities (primarily the investment process) to the time frame, 3) coordinated implementation of the activities, which involves the use of various approval mechanisms, approvals, implementations, 4) the uniqueness of this process. At the same time, in terms of projects, only individual elements can be unique. And projects should be divided according to the degree of uniqueness, and, accordingly, due to the impossibility of applying well-known and well-developed techniques and methods. [1]

The selection and formation of a project as a set of measures is implemented through various management mechanisms: work schedules (for introducing time constraints), plans, budgets, estimates (to meet financial constraints), through control and motivation (to achieve goals). Coordination and system management is carried out through purposefully prepared for the project techno-technological, organizational, accounting, financial, legal documents. Relations with the existing business are supported by internal regulatory documents: provisions on the adoption of an investment project and program, provisions on budgeting, on material incentives, etc.

The introduction of project analytics and project management is related to the fact that 1) investments and benefits are separated in time, often of an incremental nature (for example, for investments in business expansion, in cost savings), 2) the achievement of goals is possible in various ways, using different resources and at

different speeds, therefore, the problem arises of comparing alternatives when it is necessary to rank various investment costs and benefits options in terms of investment attractiveness, time-bound, 3) any investment the decision requires the development of a set of organizational measures supporting it; 4) the conditions for the realization of the set goals may change as a result of state actions (change of laws, norms, rules). The benefits of the investor can be protected by the formal separation of the project from the current activities of the company, 5) investment management in conditions of high instability of the external environment should not be passive, i.e. should not be implemented according to a predetermined plan, since Environmental changes may be favorable for the development of the project (switching to other products or expanding the previously selected scale). With extremely unfavorable external conditions, it is possible to raise the issue of withdrawal from the project, but for this purpose it is necessary to monitor the tasks being implemented throughout the fixed life of the project. The complexity of project management can be another criterion that will be taken into account when comparing alternatives (except for the amount of investment costs and cash benefits). [2]

The possibility of sustainable long-term operation in the market is achieved through the creation and retention of strategic resources (assets). A distinctive feature of these assets is that they not only create benefits (for example, cash flows), but are also difficult to reproduce. In order to become hard-to-reproducible, an asset (resource) must be, firstly, rare and unique, and, secondly, it must be protected through various barriers. As part of the resource concept of strategic management, the investment activity of a company can be described as the continuous management of the company's cash flow in creating and maintaining a portfolio of strategic assets. The resource concept of strategic management along with real, financial, innovative investment options introduces the division of investments into strategic (in strategic assets) and operational (current) ones. [3]

Thus, the investment activity of the company is connected with the formation and maintenance of an investment portfolio that includes strategic and current resources, real, financial and innovative assets. Since the cash flows generated by these assets, as well as the risks associated with them are significantly different, but the key element in the formation of the investment portfolio is the choice of a financial analysis model.

The complexity of building a financial model to assess the effectiveness of the created portfolio and the choice of alternative options for further investment is in the complexity of diagnosing the benefits and risks of strategic assets.

The key points to be taken into account are the long-term impact on the company's position in the market, high risks due to the difficulty of retaining barriers, the possibility of flexible application. The accounting model of financial analysis very narrowly treats the created assets and does not allow to diagnose their strategic qualities. For example, for innovative investment objects a very narrow list of intangible assets is recognized. There is no possibility to evaluate the assets invested in knowledge - human capital.

The study of the benefits of debt financing (especially in the presence of agency conflicts and a high tax burden) and the identification of additional risks associated with borrowing capital and the behavior of lenders in a situation of information asymmetry revealed another effect of the cost increase created during the adoption of an investment project - the creation of additional loan capacity. The adjusted present value (APV) [4] method of adjusted present value as the optimal capital structure allows determining the capital structure at which the company's value will be maximum, taking into account the benefits from the tax shield and the costs of financial instability. The classical formula for the element-by-element expansion of the net effect of the APV project by S. Myers [4] should be supplemented (by the MAPV formula) with an assessment of managerial flexibility and an estimate of the additional borrowed power adjusted for the effect of implied intellectual capital obligations.

Since many companies ignore the possibility of increasing value through financial decisions (changes in capital structure and credit policy), financial benchmarking should become an important technology in the cost management system that helps improve the quality of financial and economic services. In the framework of standard financial statements, companies can be compared in terms of using the benefits of financial leverage and the effect created by the investment program by decomposing the elements of the return on equity (ROE), i.e. by comparing the effect of financial leverage and leverage of operational obligations. Comparison of projects in terms of financial leverage effects can be implemented through the MAPV formula or FEVA (Financial and Economic Value) decomposition for projects with increasing cash flow.

References:

1. Chupryna Yuriy, Ryzhakov Dmytro, Malykhina Oksana, Pokolenko Vadym (2018). The Identification of Alternatives and Changes in Scenarios for the Development of Regional Build Clusters *International Journal of Engineering & Technology* – UAE: Science Publishing Corporation. Vol 7, No 4.8: Special Issue 2 – pp. 420 - 423
2. Ryzhakov, Dmytro. (2017). Application of BSC-technologies for formalized mapping of features of subcontractor operations in reengineering projects. *Management of Development of Complex Systems*, 32, 153–158.
3. Ryzhakova, Galyna, Prykhodko, Dmitry, Predun, Konstantin, Lugyna, Tatyana, & Koval, Timur, (2017). Models of target selection of representative indicators of activities of construction enterprises: the etymology and typology of systems of diagnostics. *Management of Development of Complex Systems*, 32, 159 – 165.
4. Braley R., Myers S. *Principles of Corporate Finance (7th ed.)* - Moscow: Olimp-Business, 2015 - 1008c.

Logistika

Залесский Б.Л.

Белорусский государственный университет

БЕЛАРУСЬ – АФГАНИСТАН:

ЗА ДЕЛО БЕРЕТСЯ СОВМЕСТНЫЙ КОМИТЕТ

В апреле 2019 года Министерство информации Республики Беларусь и Министерство информации и культуры Исламской Республики Афганистан подписали соглашение о сотрудничестве в области информации. Появление этого документа означает, что тема белорусско-афганского сотрудничества по актуальным направлениям двустороннего взаимодействия должна будет уже в ближайшее время находить адекватное медийное отражение в средствах массовой информации Беларуси. При этом журналистам-международникам, имеющим прямое отношение к данному тематическому блоку, необходимо будет учитывать в своем творчестве целый ряд особенностей развития партнерских связей двух стран.

В этой связи напомним, что еще в июле 2015 года официальный Минск обращал внимание на тот факт, что «Афганистан – не такая далекая для нас страна, и мы можем в ближайшее время активизировать наше сотрудничество» [1]. Предпосылок для этого уже тогда было несколько. Во-первых, в этой стране в последние годы наметился интенсивный процесс стабилизации и нормализации отношений разных политических и этнорелигиозных групп. Во-вторых, нельзя отрицать роль афганской территории в плане осуществления транзита, особенно между севером и югом, где располагаются крупные государства с огромными разнообразными сырьевыми запасами.

За минувшие почти четыре года Беларусь и Афганистан сделали немало по сближению своих позиций в плане организации двустороннего сотрудничества по всему спектру межгосударственных отношений. В итоге это привело к тому, что в апреле 2019 года в Кабуле состоялось первое заседание совместного афганско-белорусского комитета по торговому и экономическому

сотрудничеству, которое стороны охарактеризовали как “исторически значимое”.

Заметим, что появление этого нового формата координации белорусско-афганского взаимодействия произошло на фоне весьма позитивных тенденций развития двусторонних связей. Так, если в 2017 году объем взаимной торговли между двумя странами увеличился на 12 процентов и составил почти 30 миллионов долларов с долей белорусского экспорта – 28,7 миллионов долларов, то «товарооборот Беларуси и Афганистана в 2018 году по сравнению с предыдущим годом вырос на 31% до 38,7 млн. Положительное сальдо достигло \$38,1 млн. Основу белорусского экспорта составили нефтепродукты, тракторы и седельные тягачи, прутки и алюминиевые профили» [2].

Эти показатели весьма красноречиво иллюстрируют тот факт, что Беларусь является перспективным торговым партнером Афганистана, обладая неплохим потенциалом и в области промышленной кооперации. И сейчас наступил тот самый момент, когда Минск и Кабул уже должны конкретнее определиться с наиболее важными сферами дальнейшего взаимодействия, чтобы в итоге выйти на принятие эффективной дорожной карты сотрудничества. Для этого стороны в рамках первого заседания совместного комитета договорились сформировать совместные рабочие группы по конкретным направлениям взаимодействия, а также приняли конкретные шаги по расширению договорно-правовой базы белорусско-афганского сотрудничества.

В частности, в Кабуле в апреле 2019 года, помимо уже упомянутого выше соглашения о сотрудничестве в области информации, были также подписаны еще два: «Соглашение между Правительством Республики Беларусь и Правительством Исламской Республики Афганистан о военно-техническом сотрудничестве; Соглашение между Министерством культуры Республики Беларусь и Министерством информации и культуры Исламской Республики Афганистан о сотрудничестве в сфере культуры» [3]. Эти документы дополнили перечень принятых ранее двусторонних соглашений, в числе которых можно вспомнить вступившее в силу в мае 2014 года соглашение о сотрудничестве в области здравоохранения, по которому стороны намерены взаимодействовать по таким направлениям, как модернизация и содействие инвестиционным проектам в области здравоохранения;

медицинское образование и подготовка медицинских кадров; обращение лекарственных средств, изделий медицинского назначения и медицинской техники; обмен опытом в сфере развития информационных систем управления системой здравоохранения; «обмен информацией в области здравоохранения, в том числе о программах иммунизации, борьбе с пандемиями; сотрудничество в области санитарно-эпидемиологического благополучия населения; развитие фундаментальных и прикладных научных исследований в области медицины» [4].

В августе 2017 года Соглашение о сотрудничестве подписали Белорусская и Афганская торгово-промышленные палаты, чтобы эффективно содействовать «организациям и предпринимателям в вопросах развития и углубления всех форм внешнеэкономической деятельности, <...> оказывать содействие в открытии совместных предприятий» [5]. Напомним, что сегодня «в Афганистане работают 4 субъекта товаропроводящей сети ОАО “МТЗ” — “Jawad Afghan Limited”, “Herat Keshawarz co.ltd.”, “Sayed Jamal Co. Ltd.”, “Silk Road International LLC/Barakat Company Ltd”» [6].

Литература

1. Встреча с Президентом Исламской Республики Афганистан Ашрафом Гани Ахмадзаем [Электронный ресурс]. – 2015. – URL: http://president.gov.by/ru/news_ru/view/vstrecha-s-prezidentom-islamskoj-respubliki-afganistan-ashrafom-gani-axmadzaem-11749/
2. Беларусь и Афганистан подписали соглашение в сфере военно-технического сотрудничества, информации и культуры [Электронный ресурс]. – 2019. – URL: <https://www.belta.by/society/view/belarus-i-afganistan-podpisali-soglashenie-v-sfere-voenno-tehnicheskogo-sotrudnichestva-informatsii-i-342905-2019/>
3. Об итогах 1-го заседания Белорусско-Афганского Комитета по торгово-экономическому сотрудничеству [Электронный ресурс]. – 2019. – URL: <http://tajikistan.mfa.gov.by/ru/embassy/news/c3a35780b1447cdf.html>
4. Соглашение между Министерством здравоохранения Республики Беларусь и Министерством здравоохранения Исламской Республики Афганистан о сотрудничестве в области здравоохранения, образования, медицинской науки и об оказании медицинской помощи гражданам Республики

Беларусь и Исламской Республики Афганистан [Электронный ресурс]. – 2014. – URL: <http://pravo.by/document/?guid=12551&p0=I01400053&p1=1>

5. Соглашение о сотрудничестве между БелТПП и Афганской ТПП [Электронный ресурс]. – 2017. – URL: https://www.cci.by/ru/content/2017_news_237

6. Афганистан [Электронный ресурс]. – 2019. – URL: <https://export.by/afghanistan>

Regionální ekonomika

Аншаева Д.И.

КГУТИ им. Ш.Есенова

ПРОБЛЕМЫ И ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В КАЗАХСТАНЕ

Стратегия развития Казахстана до 2050 года предусматривает доведение доли малого и среднего бизнеса в экономике с нынешних 25,6% до 50%. В этой связи, Правительством РК ведется целенаправленная работа по улучшению бизнес-климата и поддержке отечественных предпринимателей.

В Глобальном индексе конкурентоспособности 2015-2016 гг. ВЭФ Казахстан занял 42-е место, увеличив свою позицию до восьми пунктов. В рейтинге Всемирного банка «Ведение бизнеса 2015» мы заняли 41-е место среди 189 стран мира. Это лучшие результаты за всю историю нашей страны.

Говоря о мерах со стороны государства для МСП, следует отметить программу «Дорожная карта 2020», которая успешно осуществляется уже на протяжении более 7 лет. В начале 2016 года в рамках этой программы было выдано более 6700 проектов на сумму 1,3 млрд. Злотых, выдано более 1600 кредитных гарантий на общую сумму 65 млрд. тенге. Начинающие предприниматели получили 869 грантов на сумму более 2,3 млрд тенге.

В рамках программы развития инфраструктуры «Нұрлы жол» на финансирование МСП было выделено 200 миллиардов тенге. За счет этих средств предприниматели получают кредиты на беспрецедентных условиях: 6% годовых и до 10 лет. На начало 2016 года обеспечено финансирование 1 221 проекта национальных производителей на сумму 223,5 млрд. тенге.

АО «Фонд развития предпринимательства «Даму» расширяет свою продуктовую линейку для поддержки отечественного бизнеса. В 2016 году субъекты МСП для предоставления средств получают кредиты с использованием факторинга. Фонд «Даму» в 2015 году стал инициатором организации выставки «Сделано в Казахстане» в Алматы, где он собрал в одном месте более 100 человек, которые получили государственную поддержку от производителей. В

мае 2016 года в Астане успешно прошла выставка «Сделано в Казахстане»: более 300 отечественных производителей представили 5000 наименований своей продукции.

Показателем успешного развития экономики является состояние малых и средних предприятий. Именно малые и средние предприятия станут движущей силой, которая будет в полной мере развивать потенциал экономики Казахстана и помогут войти нашей стране в число тридцати самых развитых стран мира.

Однако, не смотря на активную реализацию государственных программ, в Казахстане существует ряд факторов, сдерживающих развитие малого и среднего предпринимательства. Факторы-барьеры можно группировать следующим образом:

Для решения проблем препятствующих развитию малого и среднего бизнеса предлагаются следующие варианты политики:

Во-первых, необходимо поддержание статус-кво.

Политика поддержки предпринимательства в Казахстане проходит достаточно динамично. Особое внимание уделяется улучшению деловой среды в стране и в отдельных регионах. Для поддержания динамики политики и адекватного реагирования на проблемы сектора МСП при текущих ресурсах необходимо сохранить статус-кво. Таким образом, в долгосрочной перспективе такой подход позволяет определить направление повышения эффективности политики в целом.

Во-вторых, фокус на улучшение контрольной и надзорной деятельности.

Этот вариант предназначен для направления большинства политических мер по улучшению функционирования регулирующих органов. Чтобы уменьшить количество нарушений со стороны этих базовых институтов, необходимо будет провести бизнес-опросы и выяснить их законность. Независимые специалисты наряду с сотрудниками институтов развития и предпринимателями помогут выявить нормы и процедуры, наиболее часто нарушаемые сотрудниками. Полученные результаты определяют дальнейшие меры.

В-третьих, расширение информационно-разъяснительной работы со стороны всех вовлеченных институтов.

Этот вариант заключается в повышении защиты целевой аудитории и качества информации по различным каналам связи (наиболее предпочтительные информационные каналы для предпринимателей должны быть рассмотрены в каждом регионе). Сотрудничество между учреждениями, поддерживающими предпринимательство, может снизить затраты на распространение информации. В этом случае вы можете повысить эффективность реализованной политики, как и все больше предпринимателей, будут учиться, и получать услуги от институтов.

По результатам исследования было разработано наиболее оптимальное решение для улучшения условий ведения бизнеса.

Наличие факторов, сдерживающих динамичное развитие частного сектора указывает на необходимость внесения изменений в статус-кво, в том числе внедрения (промежуточной) системы оценки эффективности политики.

Вариант 1 ограничен и может не привести к желаемым результатам без приоритизации мер и оценки эффективности реализуемых мер.

Вариант 2 подразумевает значимые изменения на пути улучшения условий для предпринимательской деятельности. Однако на данном этапе развития МСБ концентрация на одном аспекте - деятельности контрольно-надзорных органов не способен решить комплексную задачу развития предпринимательской активности в регионе/стране.

В связи с чем, предлагается усилить и расширить информационно-разъяснительную работу со стороны всех вовлеченных институтов. Самое важное для предпринимателя – это информация, предоставленная в удобном формате, и которая не будет отнимать много времени у предпринимателя. На данный момент сложилась такая ситуация, когда институты предлагают различные услуги для предпринимателей, но не все об этом знают.

Информационная составляющая является одним из важных элементов эффективной реализации государственной политики по поддержке предпринимательства. Чем больше предпринимателей получают информацию, тем большее количество из них захочет обратиться к институтам развития. Больше получателей услуг будет повышать требования к предоставляемым услугам.

В данном случае, предлагается также ввести систему оценки качества услуг, предоставленных сотрудниками, чтобы предприниматель мог оставлять отзыв о сотруднике, тот, в свою очередь, поощрялся за качественно оказанную консультацию и иную услугу. Эта мера поможет стимулировать заинтересованность сотрудников институтов в разрешении проблемных вопросов предпринимателей.

Кроме того, большее количество обращений поможет выявить больше проблемных аспектов предпринимательской деятельности в области, что послужит основой для исследований в этой области. Важно учитывать, что анализ эффективности политики не может быть сделан только на основании статистических данных. Количественные показатели должны быть изучены совместно с качественными показателями. Улучшая обратную связь, тот или иной институт может проводить мониторинг проблем и предпринимать меры по их устранению.

Результаты такой деятельности должны публиковаться в СМИ, и распространяться другими каналами связи. Информация постепенно будет способствовать формированию понимания со стороны предпринимателей о заинтересованности институтов в улучшении бизнес среды. Качество услуг будет влиять на уровень доверия к государственным институтам, что поможет наладить взаимоотношения между бизнесом и институтами. Таким образом, чем больше предпринимателей будут знать о возможностях, которые различные институты готовы им предложить, тем эффективнее будет проходить реализация политики.

С учетом вышесказанного, Правительству РК, институтам развития и поддержки предпринимательства следует рассмотреть следующие рекомендации:

- 1) включить уровень предпринимательской активности в качестве одного из ключевых показателей деятельности (KPI) акимов разных уровней;
- 2) изучить причины роста неактивных субъектов МСБ;
- 3) составить список наиболее предпочитаемых источников получения и видов информации в областях путем опросов предпринимателей;
- 4) проводить анализ проблем в Мангистауской области на постоянной основе с привлечением местных исследовательских/социологических центров,

университетов и выявлять потенциальные ниши для предпринимателей и повышения благосостояния региона;

5) расширить мониторинг вопросов предпринимательства путем исследования компаний, которые получили ту или иную услугу институтов развития и других государственных органов для анализа влияния помощи на предприятие (количество сотрудников, использование технологий, доходы и другие показатели);

б) организовывать совместные семинары для сотрудников вовлеченных институтов с целью обмена опытом и практики развития предпринимательства в различных регионах Казахстана;

7) внедрить систему оценки работы сотрудников институтов, которая будет оцениваться получателями услуг.

Причины неуспеха политики заключаются в ряде факторов или в их совокупности.

Постоянная и своевременная работа над пробелами может способствовать устранению, а также уменьшению влияния сдерживающих факторов. Роль институтов развития предпринимательства очень важна для создания этой необходимой институциональной среды и облегчения ее использования в этих целях. Оптимизация и активизация деятельности «снизу вверх», когда предприниматели видят развитие государственных учреждений, НПО и других партнерских учреждений, с которыми вы хотите сотрудничать, поможет государственным инициативам получать обратную связь и тем самым улучшает политику поддержки субъектов МСП.

Литература:

1. Послание Президента Республики Казахстан - Лидера нации Нурсултана Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050» - новый политический курс состоявшегося государства» от 14.12.2012 г.

2. Статистические данные о состоянии малого и среднего бизнеса за 2014-2016 годы Комитета по статистике Министерства национальной экономики Республики Казахстан

3. Стратегический план развития Республики Казахстан до 2020 года

4. «Дорожная карта бизнеса 2020»

5. Ертаев К. Экономическая эффективность предпринимательства в условиях модернизации: методики, оценки, оптимизации, Тараз 2016.

Státní nařizení hospodářství

Бажикеев К.К., магистр, оқытушы

Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті, Қарағанды қ.
Kurmet_enbek@mail.ru

АЛАШ АРЫСТАРЫ МҰРАСЫНЫҢ ТӘУЕЛСІЗДІК КЕЗЕҢІНДЕ ЗЕРТТЕЛУІ

XX ғасырдың соңына дейін Алашорда үкіметі, Алаш өкілдері туралы таза тарихи шындық бұрмаланып келгені мәлім. Жарты ғасырдан астам уақыт бойында олардың есімдерін атаудың өзіне тыйым салынды. Аталған күннің өзінде оларды халықтың дұшпаны, Кеңес үкіметінің жауы ретінде танытты және бұл көзқарастың өзгертілмеуі үкімет тарапынан қадағаланып отырды. Негізінен ішкі қуат пен сұранымның әсерінен әрі кеңестік биліктің әлсіреуінен болған 80-жылдардың соңындағы өзгерістерден соң ғана социалистік кеңістікте әбден орнығып, қатып қалған қасаң қағидаға сыналап жаңалықтар ене бастады. Ол отандық әдебиеттануға әміршіл-әкімшіл саяси идеология зардабын шеккен ұлттық құндылықтардың болмыс-бітімін тұтастықта ашуға, кешенді қарастыруға мүмкіндік берді. Қазақстан Компартиясы Орталық Комитетінің «Ақын Шәкәрімнің творчестволық мұрасы жөнінде» («Қ.Ә». 1988.15.IV), «Қазақстан коммунистік партиясының Орталық Комитетінде: Мағжан Жұмабаевтың, Ахмет Байтұрсынұлының және Жүсіпбек Аймауытовтың творчестволық мұрасы туралы» (Қ.Ә.1989.6.I), «Міржақып (Мир-Якуб) Дулатов» (Қ.Ә.1989.28.VII) және әдебиет пен өнер мәселелері бойынша 1930-40 жылдар кезеңі мен 50-жылдар басында қабылданған идеологиялық қаулы-қарарлардың күшін жоюы Ә.Бөкейхан, А.Байтұрсынұлы, Ш.Құдайбердіұлы, М.Жұмабайұлы, М.Дулатұлы, Ж.Аймауытұлы т.б. ұлтымыздың ардақты тұлғалары, Алаштың көрнекті қайраткерлерінің әмбебап ғылыми мұралары мен шығармаларын жариялауға, зерттеп-зерделеуге, ел үшін жасаған ерен еңбектерін шынайы бағалауға жол ашты.

Осыған орай осы кезең әдебиетін зерттеу мен игеруге әдебиетші, зерттеуші ғалымдар құлшына кірісті. Алаш өкілдерінің таңдамалы шығармалар жинақтары топтастырылып, жарық көрді. Баспасөз беттерінде олардың мұраларына қатысты мақалалар циклі жарияланып, зерттеу еңбектері өмірге келді.

Ал еліміз егемендігін алған соң, оның мәдени-рухани өмірінде күрт өзгерістер байқалды. Ең алдымен ұлттық тарихқа көзқарас өзгерді. Жаңа уақыт талаптары тарихқа жіті қарауды міндеттеді. Бұл жайттарды тәуелсіздік талаптары еселеп арттыра түсті. Екіншіден, «Алашорда» ұғымына, «алашордашыларға» деген көзқарас өзгерді.

Бұрын ғалымдар ақын-жазушылардың Алашордаға, Алаш өкіметімен байланысын айтудан ат тонын ала қашса, енді сол қаламгерлердің азаматтық бейнесін, қайраткерлік қырын айқындайтын қасиет ретінде бағаланады. Мысалы, Алаш зиялылары туралы әдебиет зерттеушісі, академик Р.Нұрғали: «... сол заманғы кез келген озық елдің зиялыларынан асып түспесе, кем соқпайтын, әр түрлі ғылым негіздерін меңгерген, сегіз қырлы, бір сырлы тұлғалар еді» деп жоғары баға береді. [1, 424]. Немесе С.Қирабаевтың: «Алашорданың құрылуы қазақ оқығандарының ғасыр басынан бастаған отаршылдыққа қарсы, тәуелсіздікті жақтаған, елді көрсоқыр надандықтан білім-өнер жолына түсіруді аңсаған идеяларының көрінісі еді» деген сөзі осының айғағы.

Бұл, әрине, Алашордаға деген көзқарастың тарихи-саяси тұрғыдан өзгеруінің жемісі.

Асылы, Алаш мұраты мен мұрасы – мәңгілік мәселе. Мұнда өз тарихымыз бен тағдырымыз бар. Тәуелсіздікке қолымыз жеткен тұста Алашорданың, алаш зиялыларының қазақ әдебиеті тарихында, мәдениеті мен қоғам дамуындағы тағылымы жайлы, ХХ ғасыр басындағы қазақ әдебиетінің әдеби көркемдік дамуы, оның ішінде алаш ұранды қазақ әдебиетінің мәні мен маңызы, азаттық сипаты мен көркемдік табиғаты жайлы Т.Кәкішевтің «Кер заманның кереғар ойлары», «Сандалтқан «Садақ», «Санадағы жаралар», «Қазақ әдебиеті сынының тарихы», С.Қирабаевтың «Әдебиеттің ақтаңдақ беттері», «Ұлт тәуелсіздігі және әдебиет», Ш.Елеукеновтың «Әдебиет және ұлт тағдыры», Р.Нұрғалидың «Әуезов және Алаш», «Алашординцы», «Қазақ әдебиетінің алтын ғасыры», Б.Майтановтың «Қазақ романы және психологиялық талдау», А.Ісімақованың «Алаш әдебиеттануы», «Р.Тұрысбектің «Ж.Аймауытов және 20 жылдардағы қазақ прозасы», «Сөз сарасы», Ө.Әбдімановтың «Қазақ» газеті», «Ұлт-азаттық идеяның ХХ ғасыр басындағы қазақ әдебиетіндегі көркемдік мәні мен жаңашылдық сипаты», З.Бейсенғалидың «ХХғ. басындағы қазақ романы», Д.Қамзабекұлының «Тәуелсіздіктің рухани тұғыры», «Алаш және әдебиет», Т.Жұртбайдың «Ұраным - Алаш» т.б. көптеген зерттеу еңбектері дүниеге келді. Бұл еңбектерде ХХ ғасыр басындағы саяси, мәдени оқиғалар, әдеби үдеріс және оған Алаш арыстарының

қатысы, Алаш қайраткерлерінің сол тұстағы қоғамдық өмір мен әдеби дамуға әкелген жаңалықтары, түрлі әдеби жанрлар мен қазақ ғылымын дамытудағы рөлі, осы жолдардағы бастарынан өткерген қуғын-сүргіндері заман шындығымен сабақтастықта зерделенеді. Алаш арыстарының қоғамдық-саяси, әдеби қызметтері қазақ ағартушылығы, баспасөздің дамуы, әдебиеттану мен сынның контекстінде кешенді талданады. Сонымен қатар «Алаш қозғалысы» (2008) атты құжаттар мен материалдар жинағы, «Алаш қозғалысы» (2008) энциклопедиясы, он томдық «Алаш көсемсөзі» (2010), бес томдық «Алаш ақиықтары» (2005) атты еңбектер осы дәуір шындығы мен Алаш зиялылары жайында кең мағұлмат беруге үлкен үлес қосты. Мәселен, он томдық «Алаш көсемсөзінде (2010) Алаш зиялыларының «Қазақ», «Айқап» басылымдарынан бөлек «Шолпан», «Сана», «Жас Түркістан», «Таң», «Абай», «Сарыарқа» газет-журналдарында жарияланған күллі ғылыми мұралары қамтылған.

Жазушы-ғалым Тұрсын Жұртбайдың «Ұраным – Алаш» атты зерттеу еңбегінде көшбасшысы Ә.Бөкейхан болған «Алаш» партиясы мен «Алашорда» үкіметінің үстінен жүргізілген барлық тергеу амалдары сөз болады [2]. Ұзақ жылдар аралығында, 1988-1991, 1997 жылдары Мемлекеттік қауіпсіздік комиитетінде мұрағат деректерімен танысу мүмкіндігіне ие болған ғалым осы арқылы Әлихан бастаған Х.Ғаббасов, Д.Әділов, М.Дулатов, А.Байтұрсынов, Е.Омаров сынды алаш ардагерлерінің басынан өткен ауыр, күрделі кезенді тарихи құжаттар тілімен баяндай отырып, көпшілікке беймәлім біраз сырдың басын ашады.

Ә.Әбдиманұлының «XX ғасырдың басындағы қазақ әдебиеті», «Қазақ әдебиетіндегі ұлт-азаттық идея» еңбектерінің ұлттық сананы оятудағы, отаршылдыққа қарсы күрес жолындағы XX ғасыр басындағы Алаш азаматтарының болмысын, шығармашылығын талдаудағы мәні ерекше. Ғалым «XX ғасыр басындағы әдебиеттің басты белгісі – ең алдымен, азаттыққа ұмтылу, соған «ояту» әдебиеті болғандығында деп тануымыз керек» деп арысы түркі дәуірі, жыраулар поэзиясынан, берісі Махамбет, зар заман ақындары мен Абайлардан желі тартатын ұлт-азаттық идеяның шырқау биікке көтерілген кезі ретінде көрсетеді [3, 128]

Әдебиетші, алаштанушы А.Ісімақова «Алаш әдебиеттануы» (2009) еңбегінде XX ғасыр басындағы Алаш Арыстары қатысуымен жасалған әдеби-сыни, теориялық еңбектерге тоқталады. Ә.Бөкейхан, А.Байтұрсынұлы, Ж.Аймауытұлы, М.Дулатұлы, Х.Досмұхамедов, Қ.Кемеңгеров, С.Садуақасов, Ы.Мұстамбаев, Қ.Жұбанов сынды Алаш зиялыларының кәсіби қазақ әдебиеттануын жасаудағы еңбектеріне, ғылыми-теориялық ой-тұжырымдарына тұңғыш рет жеке-жеке, жан-

жақты тоқталады. Зерттеуші «Біз үшін қазақ әдебиеттану ғылымы кәсіби ғылым ретінде сонау ХХ ғасыр басында Алаш ғалымдары зерттеулерінде толық қалыптасқан» деген пікір білдіре отырып, осы пікірін зерттеу барысында дәлелдеп шығады [4, 8].

Белгілі жазушы, журналист Ж.Бектұровтың «Ақиқаты осы еді» (1995), «Енеден айырылған төл секілді» (2002) атты естелік кітаптарында Әлихан, Әлімхан, Мағжан, Сәкен сынды Алаш арыстарының ауырлыққа толы ғұмыры, отбасы, ұрпақтары турасында мол деректер келтіріледі.

Тәуелсіздік жылдары ХХ ғасыр басындағы әдебиет пен Алаш зиялыларының шығармашылығын зерттеу арнасына орай, көркемдік әдеби дамуға сәйкес жалпылама тұтастықта, әдеби бірлікте қарастырған еңбектермен қатар, әр Алаш қайраткерінің ғұмыры мен шығармашылығын, ғылыми мұрасын жекелей зерттеу нысаны етіп алған шығармалар да көптеп жарық көрді. Осының нәтижесінде ұлттық әдебиеттануда ахметтану, шәкәрімтану, әлихантану, мағжантану, жүсіпбектану сынды ілімдер қалыптасып, көлемді зерттеулер мен монографиялар басылып шықты. Бұл өз кезегінде әр дарынның шығармашылығы мен қайшылықты ғұмырын егжей-тегжейлі зерттеуге, оның көркемдік дамуға, әдебиетке қосқан үлесін, шығармашылық болмысын тануға, тарихи, әдеби тұлғасын, әдебиет әлеміндегі өзіндік орнын айқындауға мүмкіндік беретінін айтуымыз керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Нұрғали Р. Әуезов және Алаш. Әдебиеттегі ұлттық рух. – Алматы: Санат, 1997. – 432 б.
2. Жұртбай Т. Ұраным – Алаш (түрме әфсанасы). – Алматы: Ел - шежіре, 2008. - 469 б.
3. Әбдиманұлы Ө. Қазақ әдебиетіндегі ұлт-азаттық идея. – Алматы: Қазақ университеті, 2007. – 325 б.
4. Ісімақова А. Алаш әдебиеттануы. - Алматы: Мектеп, 2009. - 559 б.

Щудро С.П., Савоськина В

Школа-гимназия №7, Республика Казахстан г.Тараз

ПРОБЛЕМА ЗАНЯТОСТИ НАСЕЛЕНИЯ, РЫНКА ТРУДА И ИХ ВЛИЯНИЕ НА УРОВЕНЬ ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ

Проблема занятости – одна из важнейших, актуальнейших проблем экономического развития, характеризующая общее состояние экономики, дающая представление об её эффективности. Занятость - одновременно представляет собой экономическую категорию и социальную проблему, которая так или иначе влияет на качество жизни населения. Несмотря на объективный характер безработицы, социально-экономические потери, которые она порождает, очевидны. В этой связи одной из функций государства становится регулирование занятости, устранение негативных последствий безработицы. В результате рыночных преобразований снизились уровень реализации потребностей человека, степень удовлетворенности осуществлением своих жизненных планов, соотнесенные с минимальными социальными стандартами и с ресурсными возможностями общества, безопасность, доступность медицинской помощи, возможности для получения образования и развития способностей, состояние природной среды. Сегодня очевидно, что состояние социальной сферы определяет степень напряженности общества, а также эффективность проводимого в стране политического курса, являет собой важный итог развития государства.

Занятость как социально-экономическое явление можно определить как общественно-полезную деятельность граждан, связанную с удовлетворением личных и общественных потребностей и приносящую трудовой доход(заработок).

Занятость - это важнейшая характеристика экономики и благосостояния населения страны. Как экономическая категория занятость - это совокупность отношений на рынке труда по поводу участия населения в трудовой деятельности; она выражает меру его включенности в труд, степень удовлетворения общественных потребностей в работниках и личных потребностей людей в оплачиваемых рабочих местах и получении дохода.

Достижение высокого уровня занятости - одна из основных целей макроэкономической политики государства. Экономическая система, создающая дополнительное количество рабочих мест, ставит задачу увеличить количество общественного продукта и тем самым в большей степени удовлетворить материальные потребности населения.

В целом экономически активное население страны составляет 8,9 млн. человек, из них 6,3 млн – наемные работники, 2,1 млн – самозанятые и 447 тыс. – безработное население.

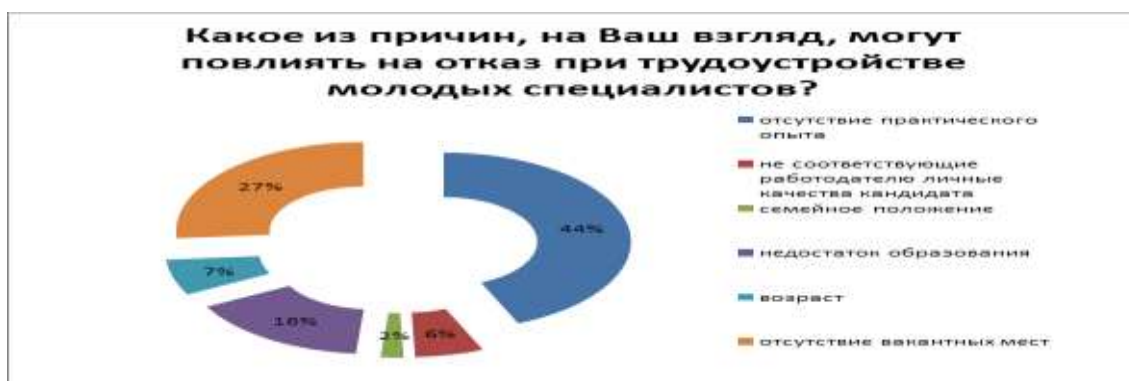
Структура экономически активного населения страны характеризуется высокой долей самозанятых – 24% с низким уровнем дохода, из числа которых 42% имеют только среднее общее или начальное образование. Численность самозанятых и безработных с доходами ниже 60 тыс. тенге составляет 853 тыс. человек, из них в сельской местности проживают 716 тыс. человек.

Из числа самостоятельно занятого и безработного населения, не имеющих профессиональную квалификацию, в возрасте от 15 до 45 лет с доходом ниже 60 тыс. тенге в месяц составляет 550 тыс. человек.

В списке пяти наиболее популярных направлений для трудоустройства оказались торговля, общепит, строительство и архитектура, транспорт, а также административные услуги. Больше всего вакансий, 26% от общего числа из этого списка, размещено именно в разделе розничной торговли. Чаще всего здесь ищут продавцов-консультантов, помощников продавцов и кассиров, но есть вакансии и на складе (грузчик, завскладом), и «на выезде» (торговый представитель). Неоспоримое преимущество – опыт работы практически никогда не требуется, работодатели готовы обучать новый персонал. Есть и возможность карьерного роста – например, до администратора магазина. Традиционно высокой популярностью пользуются заведения общественного питания. В этой сфере размещено 24% вакансий и 18% резюме. Самые востребованные позиции – официанты, повара, кухонные работники, администраторы заведений. Встречаются и необычные предложения: например, в некоторые кафе требуются исполнители живой музыки. Третьей по востребованности категорией стало строительство и архитектура. Здесь, в отличие от предыдущих разделов, ценится профессионализм и опыт. Преимущество также будут иметь уже сложившиеся рабочие команды: многие вакансии предусматривают наем целых бригад. Впрочем, найти работу в этом секторе услуг несложно – ведь количество

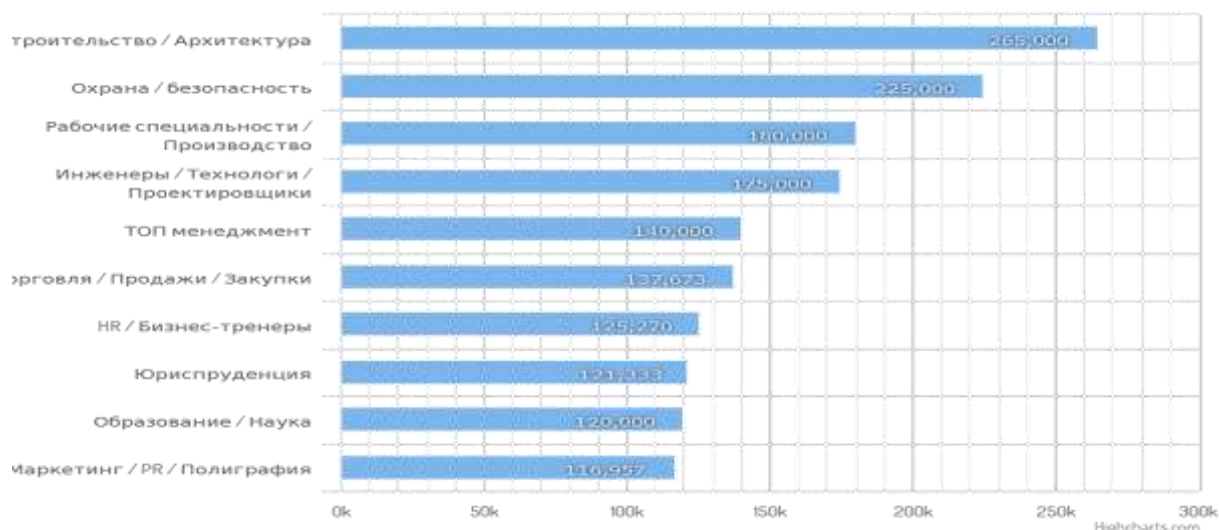
открытых вакансий по теме в два раза превышает количество размещенных резюме. В категории транспорта число объявлений о поиске и предложении работы почти одинаково. В разделе вакансий чаще всего ищут водителей разных категорий и экспедиторов, но есть и работа, не связанная с машинами напрямую: например, офисный работник в транспортную компанию или грузчик. Много доступной работы и в сфере административного обслуживания. Многие из этих вакансий подразумевают частичную занятость и подходят для студентов или тех, кто хочет найти подработку. Другие, такие как позиция офис-менеджера или оператора видеонаблюдения, требуют работы в режиме полного дня – зато часто не требуют опыта.

Также в результате опроса населения были выявлены причины, которые могут повлиять на отказ при трудоустройстве молодых специалистов. В итоге 44% процента граждан посчитали причиной отсутствие опыта, 27%-отсутствие вакантных мест, 16%- недостаток образования, 7%- возраст, 6%- несоответствующие работодателю личные качества кандидата, 2%- семейное положение.

Потребительский бюджет - стоимостный показатель объема и структуры потребления важнейших материальных благ и услуг.

Я проанализировала и в связи с источниками вывела 10 отраслей с наиболее оплачиваемыми профессиями в Жамбылской области (пирамида потребностей)

Таким образом наиболее оплачиваемые профессии в сфере строительства и архитектуры , а наименее оплачиваемыми оказались в сфере маркетинга и полиграфии. Также на следующей диаграмме представлены данные о средней зарплате в Жамбылской области за последние 12 месяцев.

По данным Министерства труда и социальной защиты населения РК основными направлениями стратегии занятости являются:

- переход к масштабной реализации программы занятости-2020;
- увеличение численности и повышение качества трудовых ресурсов;
- повышение доходов населения;
- социальная помощь и поддержка социально уязвимых категорий населения, не имеющих возможности обеспечить себя самостоятельно;
- повышение качества предоставления государственных услуг по вопросам содействия занятости.

Вместе с тем, приоритетами новой стратегии занятости могут стать следующие направления:

1. Совершенствование институционально-правовой базы. Необходимым является принятие закона о занятости, который бы охватывал все ее сферы, определил формы участия и меру ответственности за решение проблем занятости всех причастных субъектов общества.

2. Проведение работы по идентификации самозанятого населения в рамках неформальной экономики Казахстана и сопоставление с международной практикой, включая определение правового и социально-экономического

статуса самозанятых и их отраслевого профиля, а также выявление доступа этой категории к услугам системы социального обеспечения.

3. С помощью республиканских и местных исполнительных органов решение проблемы самозанятости населения за счет более активных мер по возрождению, развитию и инновационному обновлению производства в промышленных и аграрном секторах, в депрессивных регионах, развитие малого и среднего предпринимательства.

4. Создание условий для эффективной системы учета, отчетности и контроля занятости населения, преодоление стихийности в развитии рынка труда, координация решений по регулированию рынка труда с учетом состояния региональных рынков, состояния социальной инфраструктуры и прежде всего рынка жилья.

5. Принятие мер по недопущению нелегальной трудовой миграции, использование возможностей перелива рабочей силы и формирования общего рынка труда в рамках Таможенного Союза.

6. Развитие и поощрение научных исследований по наиболее актуальным проблемам занятости населения, создания эффективного рынка труда и регулирования миграции рабочей силы.

Эти меры могли бы обеспечить повышение эффективности занятости населения, снижение безработицы, повышение качества и конкурентоспособности рабочей силы, предоставление социальных гарантий гражданам в области труда, медицинского страхования, соблюдение ряда других социальных стандартов и нормативов.

Список литературы:

1. Кошанов А. Социально-экономические основы образа жизни в регионе, Алматы
2. Рынок: проблемы становления и развития, Алматы
3. Рогачева Т.М. Экономические компоненты качества жизни населения
4. https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/nazarbaev-ukazal-na-ryad-problem-v-jambyilskoy-oblasti-326798/

Шафранська Т.Ю., Ткач А.В.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

ІННОВАЦІЙНИЙ ТИП РОЗВИТКУ ЯК МЕТА ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Економічний розвиток будь-яких систем, у тому числі й соціально-економічної, неможливий без всебічного і безперервного використання продуктів науково-технічної діяльності. Нововведення здатні суттєво вплинути на перебіг економічних процесів і значно прискорити їх. Про це свідчить досвід Японії, Південної Кореї, Китаю та інших азійських «тигрів», які, зробивши ставку на інтенсивні технологічні зміни, за короткий період забезпечили своє потужне економічне зростання.

Інноваційний тип розвитку - спосіб економічного зростання, заснований на постійних і систематичних нововведеннях, спрямованих на суттєве поліпшення усіх аспектів діяльності господарської системи, періодичному „перегрупуванні” сил, обумовленому логікою НТП, цілями і завданнями розвитку системи, можливістю використання певних ресурсних чинників для створення інноваційних товарів і формування конкурентних переваг.

Перехід господарських систем до інноваційного типу розвитку обумовлений об'єктивними причинами:

- переповненістю світового ринку товарами і послугами, знайти місце у якому можна, лише сформувавши власну ринкову нішу якісно нового товару;
- здатністю інноваційного товару створювати конкурентні переваги, що є складовою конкурентоспроможності та економічної стійкості суб'єкта господарювання в умовах невизначеного і мінливого ринкового середовища;
- прагненням транснаціональних корпорацій монополізувати ринки, що вимагає від дрібніших товаровиробників інноваційної стратегії поведінки на ринку для забезпечення стійкості свого існування.

Інноваційний тип господарювання характерний для постіндустріального етапу розвитку суспільства, його нової технологічної бази, сучасного етапу НТП. Інноваційний чинник став стратегічним, основоположним засобом розвитку

суспільств та економік. І якщо на початку ХХ ст. внесок науки і технологій у суспільний розвиток оцінювали у 33%, то наприкінці - у 70-80%. Так, за даними американського дослідника Р. Солоу, зростання продуктивності праці в несіельськогосподарському секторі економіки США у першій половині ХХ ст. на 90% обумовлювалося технічним прогресом.

За темпами технологічного та економічного розвитку світове співтовариство поділяють на такі групи:

1. Технологічне ядро: США, Японія, Німеччина, Велика Британія, Франція.

2. Країни першого технологічного кола: Італія, Канада, Швеція, Голландія, Австрія, Південна Корея та ін.

3. Країни другого технологічного кола: найрозвинутіші країни з погляду інноваційної складової (Китай, Ізраїль, Сінгапур та ін.).

4. Постсоціалістичні країни Східної Європи (Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, Румунія, Болгарія, Литва, Латвія та ін.).

5. Країни СНД (Україна, Росія, Білорусь, Казахстан).

6. Країни, що розвиваються.

Інноваційна діяльність у країнах-лідерах здійснюється на основі горизонтальної інтеграції науково-технічних досліджень, державної підтримки розвитку нових технологій, широкого використання глобальних інформаційних та обчислювальних мереж. Це створює передумови для продукування сучасних наукомістких технологій у тих сферах діяльності, які є визначальними на даному етапі історичного та науково-технічного розвитку суспільства; і формує певний монополізм, отриманий завдяки власним розробкам і винаходам. Світовий ринок високих технологій становить майже 2 трильйони дол., з яких на США припадає 39%, Японію - 30%, Німеччину - 16%.

У розвинутих державах створюються всі умови для розвитку інновацій: на загальнодержавних рівнях розробляються програми, покликані стимулювати НДДКР, зближувати наукову та економічну політику; відбувається перехід від традиційної науково-технічної політики до інноваційної науково-технологічної, яка дає змогу значно збільшити темпи економічного зростання країн, які її використовують.

Отже, ринкова економіка і сучасний науково-технологічний прогрес в усіх сферах виробничої та невиробничої діяльності суспільства докорінно змінюють соціальні, економічні, техніко-технологічні, організаційні та екологічні умови цього процесу, з одного боку, і визначають зрештою стабільність, конкурентоспроможність та ефективність національної економіки, життєвий рівень населення країни, його соціальне й духовне обличчя, з іншого. Водночас глобалізаційні процеси, що прискорюють темпи науково-технологічного та інноваційного прогресу і розширюють масштаби використання його результатів, як і формування загальносвітового конкурентного середовища, функціонування транснаціональних компаній та корпорацій, також справляють дедалі зростаючий вплив на стан, структуру й ефективність національного господарства та окремих його галузей, міжгалузевих комплексів і під комплексів.

Література:

1. Шпак Ю. В., Інноваційна модель регіонального розвитку переробної сфери АПК / Ю.В. Шпак // Економіка АПК. – 2006. - №3
2. Каракай Ю.Б., Роль держави у стимулюванні інноваційної діяльності / Ю.Б. Каракай // Економіка України. – 2007. - №3.
3. Трегобчук В. Інноваційно-інвестиційний розвиток національного АПК : проблеми, напрями і механізми / В.Трегобчук // Економіка України. – 2006. - №2

Myrzagaliyeva N.N.
Almaty Management University

TYPES OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN KAZAKHSTAN

Reliable operation of a modern infrastructure and the provision of public services at a high quality level become a great importance for the country's sustainable development and raising living standards. At the same time, a growing need in the quantity and quality of social infrastructure may not be fully satisfied only at the expense of budgetary funds of the state because of their limitations in comparison with the needs. In this regard, public-private partnership (PPP) is becoming an indispensable tool that allows to attract domestic and foreign private capital into areas traditionally funded by the state.

Signs of public-private partnerships as a form of cooperation between the state and business are:

- the decision of socially significant problems;
- long-term partnership;
- joint participation and fair distribution of risks by public and private partners;
- combining the resources of a public partner and a private partner for the implementation of a PPP project.

Kazakhstan, adopting the experience of Europe, South America and other developed countries, adopted at the legislative level two types of public-private partnership - contract, institutional and program.

Contractual PPP is implemented by the conclusion of the contract of public-private partnerships in the form of a concession, trust management of state property, the lease of state property or private property by the state, leasing, contracts concluded for the development of technology, prototyping, pilot tests and small-scale production, the life of the contract cycle, service contract and other contracts corresponding to the signs of public-private partnership.

A special place among contractual PPP projects, based on advanced foreign experience, can take projects using life cycle contracts (LCC) and service contracts. A life cycle contract is a contract covering the full cycle of all design, construction,

creation, renovation, modernization and operation (including repair and maintenance) of the facility, as well as the sale of goods, works and services using the capabilities of this facility. In this case, the object, of course, must comply with the established technical and operational indicators during the entire term of the contract.

A service contract is an agreement, the terms of which provide for the provision of services for the full maintenance of a particular object for a specified period, taking into account the interests of business partners.

In the world, such PPP models are common as BTO (Build Transfer Operate); BRT (Build Rent Transfer); DCMF (Design Construct Maintain Finance); DBFO (Design Build Finance Operate); DBOT (Design Build Operate Transfer); BOO (Build Own Operate); BLT (Build Lease Transfer); DBOOM (Design Build Own Maintain); BOT (Build Operate Transfer); FBOOT (Finance Build Own Operate Transfer) and others. Each of these models are characterized by its own features, which must be studied and taken into account when they are used in Kazakhstan.

Program PPP provides for the implementation of public-private partnerships through a special procedure for identifying a private partner and concluding a PPP contract, indicated in state and government programs. These programs approve the basic parameters of public-private partnership projects, including goals and objectives, the institutional scheme, the estimated payments from the budget, government support measures, and the beneficiaries of the public-private partnership project.

Currently, program PPP is a new direction and is not widely spread among sectoral government bodies. Previously, the experience of such cooperation between the state and business showed the effectiveness of the state program “Balapan” for 2010–2020 (expired with the adoption of a new state program). The purpose of the program was to meet the needs of the population in quality services of organizations of pre-school education and training by placing state educational order in pre-school organizations, regardless of ownership.

For placing the state educational order the public authority creates the order, placed an advertisement for a contest, preschool organizations serving the bids for participation in the competition. The competition commission makes a decision on the inclusion of the state educational order in a private pre-school organization in the list or on the refusal of inclusion in the list in case of non-compliance with the requirements for the object. In case of exceeding the number of proposals from private organizations of preschool education over the number of places on the state educational order,

suppliers are selected by the Commission according to additional criteria on a competitive basis. Based on the results, an agreement is concluded between the government body and the business on the provision of services on a reimbursable basis.

A similar simplified partnership scheme is proposed to be implemented through a program of PPP in other sectors of the economy, taking into account the specific features of the sphere.

To implement an institutional PPP, a public partner and a private partner establish a special company (a public-private partnership company - Special Purpose Vehicle, SPV) in the organizational legal form of a joint-stock company or limited partnership, in which the public partner and private partner jointly own one hundred percent of the shares in authorized capital.

This form of cooperation between the state and private business is widely used in Spain and Portugal through the creation of mixed companies, as well as in Italy, the countries of Eastern Europe and South America.

When creating a joint stock company, state bodies, enterprises with a state share of over 51% and private investors can act as shareholders. The possibilities of a private partner in making independent administrative and business decisions and the risks of the parties are determined depending on the share of participation and the sphere of responsibility of the parties.

In addition, the attractiveness of the institutional PPP model is due to the following reasons:

- allows to combine financial, logistical, human and other resources, as a result of which the newly created PPP company initially has the necessary potential for successful project implementation;

- problems of financing are solved in the most optimal way, since participation of the state in the authorized capital of a PPP company can facilitate the attraction of loans, as well as reduce the cost of the project through government investments in the authorized capital;

- more efficient transfer of technology and management compared to contractual PPPs due to the direct participation of the state in the activities of the PPP company and the adoption of operational and strategic decisions.

As noted above, a public-private partnership company is created for the implementation of an institutional PPP, whose sole purpose is to implement a PPP

project established jointly by a public partner and a private partner, or a valid legal entity whose sole participants are a public partner and (or) a private partner.

Meanwhile, in all the regions of Kazakhstan currently has 16 social-entrepreneurial corporations (SEC) that implement projects similar to the institutional PPP schemes. Thus, the main form of the investment activities of the SEC is the creation of joint ventures with business partners or the acquisition of shares and shares in the existing legal entity. At the end of three years, as a rule, the SEC leaves the project, and the business partner buys out its share.

Similar institutional PPP schemes are possible in quasi-state, national companies of Kazakhstan, which possess large material, administrative and human resources and are still not sufficiently involved in PPP projects.

Thus, I note the need and importance of enhancing the practical implementation of institutional PPP and its further improvement in Kazakhstan, taking into account the acquisition of experience and the study of advanced foreign practice.

In general, Kazakhstan has developed types of contractual partnerships between the state and business, institutional PPP with the creation of joint ventures between the state and business are gaining momentum and need to be worked out to gain sufficient experience, and a new kind of partnership as a program PPP needs to be developed with the participation of central and local government bodies, that can serve as a new stage in the development of public-private partnership.

References:

1. Budget Code of the Republic of Kazakhstan of December 4, 2008 No. 95-IV. Source: http://adilet.zan.kz/rus/docs/K080000095_;

2. The Law of the Republic of Kazakhstan of October 31, 2015 No. 379-V LRK. "On public-private partnership." Source: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1500000379>;

3. Entrepreneurial Code of the Republic of Kazakhstan dated October 29, 2015 No. 375-V LRK. Source: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K1500000375>;

Шафранська Т.Ю., Сергієнко А.В.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У вирішенні завдань виходу з кризи, забезпечення динамічно стійкого розвитку української економіки проблеми активізації інноваційної діяльності набувають особливої актуальності. Активізація інноваційної діяльності спроможна забезпечити безперервне оновлення технічної та технологічної бази виробництва, освоєння та випуск нової конкурентоспроможної продукції, ефективне проникнення на світові ринки товарів та послуг. Охопивши різні аспекти ринкових відносин інноваційний процес сприяє зростанню промислового виробництва, дає змогу підвищувати продуктивність праці, залучати до виробничої сфери нові резерви.

Теоретичному обґрунтуванню та практичній реалізації означених питань присвячено численні наукові розробки українських учених, зокрема А. Гальчинського, В. Гейця, Я. Жаліла, О. Амоші, О. Лапко.

Цілком слушною є позиція провідних фахівців з питань інноваційного розвитку, що характеризують останній як процес структурного вдосконалення національної економіки, який досягається переважно за рахунок практичного використання нових знань для зростання обсягів суспільного виробництва, підвищення якості суспільного продукту, зміцнення національної конкурентоспроможності та прискорення соціального прогресу в суспільстві.

В цьому аспекті ключовим є питання державного регулювання інноваційної діяльності. Головною метою державного регулювання інноваційної діяльності є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни. Роль держави у підтримці інновацій полягає у такому: сприяння розвитку науки через підготовку кадрів як основного джерела інноваційних ідей; забезпечення правового регулювання інноваційної діяльності; встановлення обсягу державних замовлень на виконання

комплексних науково-технічних програм; визначення економічних стимулів інноваційної діяльності через систему оподаткування і амортизаційну політику; сприяння розвитку відповідної інфраструктури для реалізації інновацій.

Державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється шляхом запровадження таких заходів: визначення й підтримка пріоритетних напрямів інноваційної діяльності; формування й реалізація державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм; створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки й стимулювання інноваційної діяльності; захист прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності; фінансова підтримка реалізації інноваційних проектів; стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, що кредитують виконання інноваційних проектів; встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності; підтримка функціонування й розвитку сучасної інноваційної інфраструктури

Слід зауважити, що зміст, послідовність та результативність реалізації зазначених заходів зазнали негативного впливу внаслідок тривалої системної кризи вітчизняної економіки, нестабільності управлінських структур, недостатнього фінансування передбачених законодавством заходів, певної фрагментарності та непослідовності інноваційного законодавства України. В Україні на даний час не створені технологічні, інституціональні та соціальні передумови для розвитку за інноваційним типом, зокрема:

- не задіяні механізми підтримки інноваційної діяльності, ефективність яких підтверджена досвідом багатьох країн;
- відсутня відповідна фінансово-кредитна, податкова і амортизаційна політика;
- не створені і умови, які б сприяли широкому залученню в інноваційну сферу позабюджетних інвестицій, перш за все з боку вітчизняних комерційних структур і фінансово-кредитних установ.

На вирішення зазначених питань у країні потрібно створити сприятливий інноваційний клімат, що дозволить включити інноваційну сферу в ринкові відносини. Вихід з кризової ситуації в інноваційні сфери української економіки повинен забезпечуватися через вирішення таких завдань, як забезпечення структурно-технологічної перебудови як на рівні окремих підприємств, так і

економіки в цілому; збереження і розвиток стратегічного науково-технічного потенціалу в пріоритетних напрямках розвитку; створення необхідних умов для збереження наявного кадрового потенціалу науково-інноваційної сфери, запобігання еміграції висококваліфікованих наукових кадрів; забезпечення державного фінансування пріоритетних напрямків розвитку досліджень та розробок; застосування нових форм організації інноваційної діяльності (технопарки, технополіси, бізнес-інкубатори тощо); заміна існуючої науково-технічної структури мобільними асоціаціями у вигляді малих інноваційних фірм, консалтингових компаній, проектних бригад; визначення і реалізація раціональних форм інтеграції науки та освіти, підготовки наукових кадрів і компетентних менеджерів для інноваційної діяльності; формування сучасного ринку інформаційної індустрії. Провідна роль має відводитись створенню національних інноваційних кластерів як засобу інтенсифікації і концентрації зусиль щодо стратегічних пріоритетних напрямків інноваційної діяльності.

Комплексне вирішення проблем інноваційного розвитку України дозволить здійснити завершення структурного реформування економіки, забезпечити захист прав власності інвесторів, який є ключовим елементом сприятливого інвестиційного клімату будь-якої держави і неодмінною передумовою реалізації його інноваційного потенціалу.

проф.Соляник Л.Г., Багдасарян В.А.
НТУ «Дніпровська політехніка», Україна

ІНФРАСТРУКТУРНА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦТВА

На сьогодні, попри позитивну кількісну динаміку, малі та середні підприємства в Україні розвиваються досить повільно і менш інноваційно в порівнянні з підприємствами інших європейських держав. Вагому роль у цій ситуації відіграє інституційне середовище МСП, що не повною мірою задовольняє потреби та сприяє вирішенню проблем суб'єктів підприємництва. В суспільно-економічних змінах, що відбуваються в Україні, налагоджена робота інституційного середовища підприємницької діяльності є важливим чинником національного зростання. Розвиток інституцій оточення підприємництва повинен бути невід'ємною частиною державної підтримки як загалом, так і на регіональному рівні. Така державна політика має об'єднувати дії органів влади різних рівнів у напрямку стимулювання підприємницької діяльності. Адже розвинена та ефективна мережа сектору малого та середнього бізнесу може бути основним чинником розвитку та конкурентоспроможності як регіону, так і держави в цілому.

Важливість формування дієвого інституційного середовища діяльності МСП відображена у програмних документах державного рівня. Так, дві з трьох цілей «Стратегії розвитку МСП в Україні до 2020 року» [1] стосуються інфраструктурних рішень. Згідно зі Стратегією її успішна реалізація сприятиме досягненню таких цілей: по-перше, це створення найкращих умов для ведення бізнесу; по-друге, побудова інституційної спроможності держави ефективно формувати та реалізовувати політику розвитку підприємництва; і по-третє, розвиток сектору МСП. Перша мета передбачає позиціонування підприємництва як основи економічного розвитку українського суспільства, проведення реформи дерегуляції, створення конкурентного середовища, забезпечення доступу суб'єктів МСП до фінансових, майнових, природних ресурсів, ліквідація бар'єрів виходу МСП на зовнішні ринки. Досягнення мети неможливе без формування

мережі інституцій, що сприяють залученню фінансових ресурсів, здійснюють інформаційну підтримку щодо виходу МСП на зовнішні ринки.

Друга мета включає такі складові: можливості навчання підприємництва, відкриті протягом всього життя; інтегрування компетенції «підприємливість» в освітні програми; забезпечення конструктивного діалогу органів державної влади з МСП; забезпечення широкого доступу МСП до участі в державних закупівлях, підвищення рівня статистичної та аналітичної обізнаності органів державної влади щодо сектору МСП. Результатом досягнення третьої мети стане підвищення конкурентоспроможності українських МСП та зростання рівня доданої вартості, що генерують МСП.

Трансформацію інституційного забезпечення МСП для досягнення стратегічних цілей розвитку зображено схематично (рис.1).

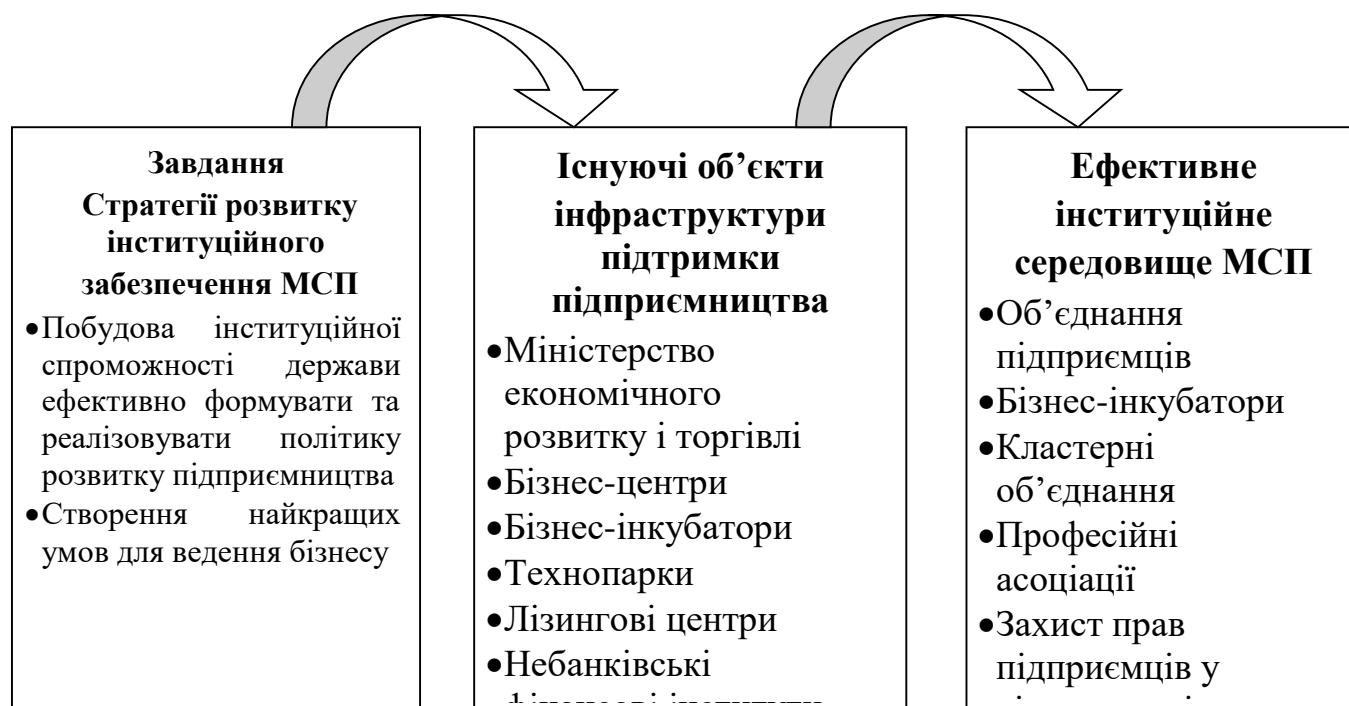

Рис.1 Трансформація інституційного забезпечення МСП для досягнення стратегічних цілей розвитку

Для реалізації Стратегії необхідно перейти від існуючого інституційного середовища підтримки МСП до ефективного [1]

Аналіз інституційного середовища МСП свідчить про те, що більшість інституцій демонструють нестабільність розвитку. Загалом від'ємний темп приросту кількості зареєстрованих суб'єктів МСП супроводжувався приростом кількості інституцій, що сприяють розвитку МСП до 2017 року. Існує залежність

між створенням інституцій, що підтримують розвиток МСП, та кількістю створених МСП. Позитивну тенденцію демонструють бізнес-інкубатори, фонди підтримки підприємництва, інформаційно-консультативні центри, небанківські фінансові інститути, які сприяють розвитку МСБ. Тому вважаємо за доцільне активізувати створення бізнес-інкубаторів та технопарків з розширенням спектра послуг, що ними надаються, та здійснення наголосу на інноваційну складову.

Виходячи з досвіду європейських країн та аналізу вітчизняного становища саме бізнес-інкубаторам та технопаркам належить провідна роль у формуванні сприятливого бізнес-середовища МСП. Так, технопарки дозволяють отримати: консультаційні та навчальні послуги; технологічні консультації, адміністративні й специфічні послуги; співпрацю з дослідницькими інституціями; доступ до фінансування; маркетингові та промоційні заходи; спрощений контакт з іншими МСП – потенційними партнерами. [1]

Література:

1. Стратегія розвитку МСП в Україні до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://issuu.com/mineconomdev/docs/short_sme_strategy_apr2017_revas.
2. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку та торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>
3. Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Халатур С.М.,

доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Дніпровського державного аграрно-економічного університету, м. Дніпро, Україна

Дементієнко Т. В.

*студентка групи МТ-1-17,
Дніпровського державного аграрно-економічного університету,
м. Дніпро, Україна*

ПРОБЛЕМИ ТА ПРІОРИТЕТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Національну конкурентоспроможність можна визначити як зумовлене економічними, соціальними і політичними факторами становище національного товаровиробника на внутрішньому і зовнішньому ринках. В умовах відкритої економіки вона також може бути визначена як здатність країни протистояти міжнародній конкуренції на власному ринку і ринках «третіх країн». Як показує світовий досвід, сталої конкурентоспроможності досягають ті країни, які, по-перше, оптимально реалізують свої національні переваги та постійно підвищують продуктивність праці, а, по-друге, ефективно використовують ресурси, що акумулюються на міжнародних ринках товарів, послуг, інвестицій, інновацій.

Конкурентоспроможність є головним показником стану економіки країни і перспектив її розвитку. Її вивченням займаються багато аналітичних центрів світу. Серед них найбільш представницькими є дослідження, що проводяться швейцарськими інститутами - Всесвітнім економічним форумом (World Economic Forum) і Міжнародним інститутом розвитку менеджменту (International Institute for Management Development), які щорічно публікують доповіді про конкурентоспроможність країн і відповідні рейтинги.

Національна економіка має необхідний потенціал для забезпечення ефективного розвитку, однак її сировинна орієнтація посилюється, що не забезпечує довгострокову конкурентоспроможність і робить національну економіку залежною від зовнішньої кон'юнктури глобального світу. Економіка

України все більше виступає як сировинний додаток високоінформатизованих і технологічно розвинених держав.

За даними Всесвітнього економічного форуму у 2017-2018 роках Україна посіла 81 місце серед 137 досліджених країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності, покращивши свій результат на 4 позиції (у 2016-2017 роках Україна займала 85 місце за цим показником). Індекс глобальної конкурентоспроможності складається з більш ніж 100 змінних, що згруповані у 12 контрольних показників («Інституції», «Інфраструктура», «Макроекономічне середовище», «Охорона здоров'я та початкова освіта», «Вища освіта і професійна підготовка», «Ефективність ринку товарів», «Ефективність ринку праці», «Розвиток фінансового ринку», «Технологічна готовність», «Розмір ринку», «Відповідність бізнесу сучасним вимогам» та «Інноваційний потенціал»), які об'єднані 3-ма основними групами субіндексів: «Основні вимоги», «Підсилювачі продуктивності» та «Інновації та фактори вдосконалення». Аналізуючи ці показники, можна виявити слабкі місця та провідні позиції у визначенні конкурентоспроможності нашої країни, що наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Аналіз конкурентоспроможності національної економіки

Слабкі сторони	Сильні сторони
- якість доріг (130 місце)	- зарахування до закладів вищої освіти (16 місце)
- інфляція, зміна за рік у % (129 місце)	- якість математичної та природничої науки (27 місце)
- гнучкість визначення заробітної плати (126 місце)	- наявність вчених та інженерів (25 місце)
- здатність країни утримувати таланти (129 місце)	
- міцність банків та регулювання фондових бірж (135 і 134 місця відповідно)	

Отже, формування конкурентоспроможності — це динамічне явище, що передбачає створення та підтримку певних конкурентних переваг, спрямованих на забезпечення стійкого положення у відносинах з іншими економічними

суб'єктами. Основою формування національної стратегії з метою забезпечення високого рівня конкурентоспроможності національної економіки повинні стати такі пріоритети: інноваційний розвиток, вдосконалення ринкової інфраструктури, розвиток інновацій та підприємництва, розвиток інституційного середовища.

Список використаних джерел:

1. Конкурентоспроможність економіки України: стан і перспективи підвищення [Текст] : монографія / за ред. І. В. Крючкової. – К. : Основа, 2007.
2. Бодров В. Основи конкурентоспроможності економіки України // Фінанси України. -2007.
3. Хамініч С. Конкурентоспроможність національної економіки: особливості, пріоритети та проблеми // Актуальні проблеми економіки. - 2007.
4. Позиція України в рейтингу країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності за 2017-2018 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2>
5. The Global Competitiveness Reports 2017 – 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.weforum.org
6. Жаліла Я.А. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації. К.- НІСД, 2005.
7. Соціальні аспекти конкурентоспроможності національної економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/8798/02-Krychko.pdf?sequence=1>

Makroekonomie

Э.ғ.к Джрауова К.С

Фин-18-36м тобының магистранты Кеңес Г.Т

Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университеті, Қазақстан

БЮДЖЕТАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРДАҒЫ САЛЫҚТЫҚ РЕТТЕУ ҚҰРАЛДАРЫ

Барлық деңгейдегі бюджеттердің кіріс базасын қалыптастырудағы салықтардың рөлі басым болады. Сондықтан аумақтар бойынша және әр түрлі деңгейдегі бюджеттер арасында салықтық кірістерді бөлу механизмі арқылы салықтық реттеу бюджеттік жүйенің негізі болып табылады

Салықтық реттеу - бұл бюджетаралық қатынастарды реттеуді, шаруашылық жүргізуші субъектілерге салық ауыртпалығын жеңілдетуді, мемлекеттің салықтық кірістерін толық көлемде қамтамасыз етуді көздейтін салықтық механизмнің және мемлекеттік салықтық менеджмент өрісінің икемді элементтерінің бірі. Салықтық реттеу екі тұрғыдан қарастырылады: біріншіден, бюджетаралық қатынастарды реттеу құралы ретінде; екіншіден, өнеркәсіп өндірісін ынталандырушы ретінде. Бюджетаралық қатынастарды реттеуде салықтар екі түрде қолданылуы мүмкін: 1) бөлу нормативтерін бекіту. Қазіргі уақытта бюджет кодексіне сәйкес, облыстық және аудандық (облыстық маңызы бар қалалар) бюджеттер арасында кірістерді бөлу нормативтері қолданылады. 2) параллель салықтарды енгізу. Кейбір шетелдерде жергілікті бюджеттерге қосымша салықтар енгізу құқығы берілген, бірақ Қазақстанда мұндай практика қолданылмайды. Тек жер салығы бойынша ғана жергілікті өкілетті органдар Қазақстан Республикасының жер туралы заңында көрсетілетін жерлерді аймақтарға бөлу жобалары негізінде, жер салығының мөлшерлемелерін белгіленген жер салығының базалық мөлшерлемелерінен елу пайыздан аспайтындай етіп төмендетуге немесе жоғарылатуға құқығы бар.

Өнеркәсіп өндірісін салықтар көмегімен реттеу әдістері негізінде салық мөлшерлемелері, салықтық жеңілдіктер, санкциялар қолданылады. Салық заңында салық мөлшерлемелеріне өзгерістер енгізе отырып, салық ауыртпалығын төмендетуге немесе жоғарылатуға болады. Салықтық реттеуде

жеңілдіктерді қолдану әдісі шаруашылық жүргізуші субъектілерге, азаматтарға ынталандырушы әсерін тигізеді.

Барлық деңгейдегі бюджеттердің кіріс базасын қалыптастырудағы салықтардың ролі басым болады. Сондықтан аумақтар бойынша және әртүрлі деңгейдегі бюджеттер арасында салықтық кірістерді бөлу механизмі бюджеттік жүйенің негізі болып табылады.

Бюджетаралық қатынастарды реттеу республика үшін өте күрделі, көкейкесті мәселеге айналды. Реттеуші салықтардан тұрақты нормативтерді бекіту өңірлер бюджеттерін негізді жоспарлаудың мәселесін шешпеді. Бюджет кодексіне өзгерістер енгізілуде. Заң жобасы әр деңгейдегі бюджеттер арасында салықтық кірістерді бөлуді, сондай-ақ бюджеттік алулар мен субвенцияларды қайта қарастырып, түзетулер жасауға негізделді. Саяси тұрғыдан өзгеріс кірістерді дұрыс саралап, жергілікті бюджет тұрақтылығына әкелетін, биліктерді орталықтандырмау мәселесін шешуге мүдделі. Сонымен 2002 жылдан бастап бюджет жүйесіне өзгерістер енгізген: заңды тұлғалардан табыс салығы толығымен республикалық бюджетке беріліп, акциздердің кейбір түрлері және қоршаған ортаны қорғаудан түсетін табыстар толығымен жергілікті бюджет кірістерінің көзі болды. Мұндай өзгеріс енгізудің негізгі себептері: корпорациялық табыс салығы әр түрлі өзгерістерге ұшырауға бейім болатындықтан, салықты толығымен республикалық деңгейге беру жолымен салықтық түсімдердің тұрақтылығын қамтамасыз етуге болатындығымен; акциз сияқты мәселелі салықты әкімшіліктендіруді жергілікті деңгейде жүргізу тиімділігінен, акциздерді толығымен жергілікті бюджетке қалдыру қажеттігі туатындығымен түсіндірілді.

Енгізілген өзгерістердің себептерін, олардың негізділігін тұжырымдайтын көзқарасты қарастыра келе, мынадай қайшылықтар туды:

-өзгеріс орталықтандырылмауды жүзеге асыру мақсатын көздеген. Бірақ мемлекеттік басқару деңгейлері арасында функциялардың нақты шектелуі, жергілікті бюджеттің тұрақты кірістермен қамтамасыз етілуі, бюджеттердің қаржылық дербестігі сияқты мәселелелер толық қарастырылмайынша орталықтандырылмау мәселесі шешілмейді;

- заңды тұлғалардың табыс салығын бөлуден жергілікті бюджетке түсімдер барлық салықтық түсімдердің 1/3 бөлігін құрады. Бұл түсімдер

республикалық деңгейге берілсе облыстар ресми трансферттерді алуға мәжбүрлі болады, сондықтан дербестікке қол жеткізу мүмкін емес;

- толық дербестікке реттеуші салықтардан басым мелшерде бөлу жасағанда және үкімет облыстық бюджеттер тапшылығына бақылау жасамай, олардың табыстарына түзету енгізгенде қол жеткізуге болады;

- жергілікті бюджеттерге толығымен түсетін акциздер жергілікті бюджеттердің кіріс базасын нығайта алмайды. Сондықтан, жергілікті бюджеттер корпорациялық табыс салығы мен акциздер арасындағы айырмашылықтың орнын толтыратын соманы калыптастыруы қажет болады.

Әлемдік тәжірибе жиналатын салықтарды бөлу проблемаларын шешудің үш жолын ұсынады: 1) салықтарды алу бойынша өкілеттілікті шектеу және оларды белгілі билік деңгейіне бекіту; 2) салық салу базасын бірігіп пайдалану; 3) салықтарды үлестік бөлу.

Салықтарды және салықтық өкілеттіктерді шектеу мәні, мемлекеттегі биліктің әрбір деңгейі өзінің салықтарын жинауға және тағайындауға толық құқық және жауапкершілік алатындығына негізделеді. Бұл кезде билік деңгейлеріне тиісті салықтарды алуға және пайдалануға ғана емес, сонымен қатар салықтар мөлшерлемелерін бекітуге және салық салу базасын анықтауға құқылы болады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Өмірбаев С.М., Ынтықбаева С.Ж., Адамбеков А.А., Парманова Р.С. Мемлекеттік бюджет: оқулық – Алматы: Дәуір, 2012 ж
2. Тлеужанова Д.А. Салықтарды тарату арқылы муниципалдық құрылымдар бюджеттерін реттеу // ҚазЭУ хабаршысы, 2005, № 6, Б. 23-27.

ст.преподаватель Башпанов О. Р.
магистр, преподаватель Егембердиев М.С.
Институт имени Мардана Сапарбаева

ОЦЕНОЧНЫЕ КРИТЕРИИ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕГИОНОВ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Во всём мире продовольственная безопасность выступает основой национальной безопасности и важным направлением развития аграрного сектора экономики. Без собственного продовольствия все остальные составляющие национальной безопасности утрачивают свою значимость.

Продовольственная безопасность, кроме национальных аспектов, тесно сопряжена с продовольственной независимостью и обеспеченностью продуктами питания на региональном уровне, что особенно характерно для государств, территории которых расположены в различных климатических зонах с большими размерами пашни и земельных ресурсов, а также имеющих районы в географическом делении с достаточно плотным удельным весом народонаселения. Продовольственная безопасность и продовольственная независимость для каждого региона проявляются по-разному.

Величина продовольственной безопасности для регионов определяется совершенно иными показателями, чем на национальном уровне. Так, для определения национального уровня продовольственной безопасности и защиты интересов государства разработан пакет документов, который включает правила таможенного регулирования, применения акцизов, установления компенсационных сборов и налогов [1].

Для обеспечения продовольственной безопасности используются иные оценочные критерии, в частности такие, как: эффективная организация оптовой и розничной торговли, переработка и хранение продовольственных товаров и сельскохозяйственного сырья, развитие предприятий АПК на местном уровне, равномерное обеспечение и поддержание достаточно широкого, сбалансированного ассортимента продовольственных товаров, размер сезонных запасов продукции и др [2].

Продовольственное обеспечение регионов определяется также уровнем доходов их населения, действующими на местных продовольственных рынках ценами, уровнем развития личного подсобного хозяйства сельских и пригородных жителей, промышленным развитием и рядом демографических и географических факторов.

По классификации регионы РК подразделяются на производящие продовольствие и потребляющие его.

Существенные различия природно-географических, экономических, социально-демографических и других условий регионов страны исключают унифицированный подход к агропродовольственной политике. Наибольший уровень продовольственной зависимости характерен для тех регионов, которые находятся в зонах неблагоприятного климата, нестабильного и низкого уровня экономического развития, слабой технической оснащенности и неэффективности агропромышленного производства.

Если проанализировать региональный ассортимент основных видов продовольствия, то он также не отличается стабильностью. В структуру питания включаются другие элементы, которые определяются привычками и обычаями населения того или иного региона. Так, в регионах, производящих продовольствие, упор делается на потребление продуктов, которые используются не только в питании, но и в перерабатывающей и консервной промышленности (сахар, мясо, молоко и масло). В регионах, потребляющих продовольствие, их ассортимент значительно беднее, так как население стремится обеспечить в первую очередь минимальную величину продуктов, входящих в «**продовольственную корзину питания**».

Зональные условия регионов не только определяют различное производство и потребление продуктов питания, но и требуют объединения государственных и местных административных усилий, в одних случаях в выработке политики экспорта, а в других - в решении проблем, связанных с импортом и завозом (доставкой) продовольственных ресурсов. В этой связи решение региональных проблем продовольственной безопасности и продовольственной независимости является актуальной проблемой.

В сложившихся современных условиях формирования мировых ресурсов продовольственное обеспечение за счет собственного производства предотвращает зависимость от конъюнктуры мирового рынка и способствует

более полному использованию наличного потенциала сельского хозяйства и других отраслей агропромышленного комплекса (АПК).

Вместе с тем самообеспечение сырьем и продовольствием не исключает возможности как импорта, так и экспорта этих ресурсов, что позволит в полной мере использовать достижения международного разделения труда.

Проблема стабильного обеспечения населения продовольствием была одной из самых важных на протяжении всей истории государственности, поскольку от него зависела и национальная безопасность. В 1970-е гг. было принято специальное решение стран так называемой «Большой семерки» по координации уровня сельскохозяйственного производства – оптимизации уровня производства агропродукции и ее импорта. Но окончательной договоренности в этом вопросе достигнуто не было [3].

Для Республики Казахстан, так же, как и для других стран с обширной территорией и существенными различиями природных и экономических условий, важнейшим фактором эффективного аграрного производства и продовольственного обеспечения является развитие межрегионального разделения труда. Оно в решающей мере определяется сочетанием в различных областях республики природных условий для тех или иных отраслей сельского хозяйства и землеобеспеченностью – площадью сельскохозяйственных угодий на душу населения области. Эта взаимосвязь в Казахстане наиболее полно проявляется в размещении производства зерна, которое в результате осуществленного в 1950-е гг. крупномасштабного освоения целинных и залежных земель стало основой продовольственного обеспечения в республике и главным видом ее аграрного экспорта.

Различия по обеспеченности зерновыми ресурсами областей Казахстана отражает их группировка по площади пашни на душу населения. Она не соответствует принятой географической классификации регионов на Северный, Западный, Восточный и Южный Казахстан.

В I группу вошли Атырауская и Мангыстауская области Западного и Кызылординская и Южно-Казахстанская области Южного Казахстана [4].

Во II группу областей включены представители всех географических частей территории республики: Северного – Павлодарская, Восточного - Восточно-Казахстанская, Западного - Актюбинская и Западно-Казахстанская,

Южного - Алматинская и Жамбылская области, Центрального - Карагандинская. Их природные условия - по теплообеспеченности, влагообеспеченности и почвенному плодородию - существенно различны [4].

Только вошедшие в III группу области Северного Казахстана представлены однородными по природным условиям основной части своей территории областями - Акмолинской, Костанайской и Северо-Казахстанской (основными производителями зерна яровой пшеницы).

Однако по выделенным группам областей соотношения средних за четыре года размеров площади пашни и валового сбора зерна на душу населения однородны: как 1: 3,3: 20,3 и 1:3,6: 28,4 [5].

Первую группу областей можно определить, как ввозящую зерно. В ней на 1/4 часть населения республики приходится менее 4% зерна. В третьей группе – вывозящей, с менее чем 1/5 частью населения – более 2/3 его валового сбора республики и вторая – это самообеспечиваемая группа. Данные по всем областям, входящим в приведенные группы, обнаруживают связь между уровнем производства в расчете на душу населения зерна, картофеля, мяса и молока [4]

По сравнению с первой группой областей во второй было произведено на душу населения мяса больше в 1,9 раза, в третьей – в 3,5 раза, соответственно молока - в 2,2 и 4,2 раза, яиц - в 3,2 и 3,1 раза. Особенно высокий уровень этого показателя фиксируется в регионах третьей группы, а Северо-Казахстанская и Акмолинская области располагают, кроме того, избытком картофеля.

Перечисленные выше различия проявляются во все более дифференцированном размещении определенных видов продукции по областям групп, в формировании в каждом из них специфического, соответствующего природным и экономическим условиям набора и соотношения товарных отраслей. Часть южных областей при ввозе пшеницы, ячменя и мяса крупного рогатого скота вывозит рис, кукурузу и мясо овец.

Отдельные области II группы, в частности Западно-Казахстанская область, как о том свидетельствует прошлый опыт, из преимущественно потребляющих произведенное ими зерно могут перейти в группу вывозящих.

От природных условий и землеобеспеченности зависят объемы возможного производства сельскохозяйственной продукции в областях

республики, но фактические их уровни – от наличия у потребителей (отечественных или из-за рубежа) денежных средств, необходимых для ее приобретения. Не менее важным является и то, что под влиянием производства складываются традиции потребления. Например, регионы, где производится больше овощей, больше их и потребляют (в частности, Алматинская и Южно-Казахстанская области).

Взаимосвязь спроса и предложения проявляется в том, что при изменении (снижении или росте) платежеспособного спроса на продукцию сельского хозяйства республики изменится (сократится или увеличится) занятость и выпуск, что, в свою очередь, приведет к дальнейшему изменению (сокращению или росту) дохода и платежеспособного спроса на продовольственном рынке. Поэтому одной из главных задач должно быть увеличение платежеспособного спроса (потребления) на региональных продовольственных рынках республики.

Данные обследования домашних хозяйств, осуществляемого Агентством по статистике, свидетельствуют о существенной связи регионального уровня производства определенных видов продовольствия и их потребления на душу населения, хотя оно в значительной мере определяется и другими факторами: уровнем доходов, демографической структурой населения, бытовыми навыками.

По различным видам продукции обнаруживается неодинаковая зависимость уровня их производства и потребления в расчете на душу населения. Наиболее доступные по цене хлеб и хлебопродукты в условиях рынка являются основной частью межрегионального продовольственного товарообмена и восполняют недостаточные возможности приобретения других видов продовольствия.

Внутри регионов требует изучения и разработки мер состояние продовольственного обеспечения различных зон – географических секторов продовольственного рынка.

Решение этих региональных проблем является важным условием повышения уровня продовольственного обеспечения страны, наращивания экспортного потенциала отдельных видов сельскохозяйственной продукции, выравнивания уровня экономического и социального развития сельской местности.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Анализ информации о продовольственной безопасности // Круглый стол по рассмотрению методов, используемых для оценки количества голодающих / Комитет по всемирной продовольственной безопасности, Рим, 12–13 сентября 2011 г. // www.fao.org.
2. Положение дел в связи с отсутствием продовольственной безопасности в мире 2012 // www.fao.org.
3. Шахов Д.В. Продовольственная безопасность в системе национальной безопасности государства // www.ostu.ru
4. Алшанов Р.А. Казахстан на мировом аграрном рынке: потенциал, проблемы и их решение. – Алматы: Институт мирового рынка, 2006. – 504 с.
5. Оценка продовольственной безопасности Республики Казахстан на основе данных обследований домашних хозяйств по оценке уровня жизни в 2009 и 2015 годах. – Алматы: Агентство Республики Казахстан по статистике, 2016. – 21 с.

Finanční vztahy

Э.ғ.к Джрауова К.С

Фин-18-36м тобының магистранты Махмутов А.С

Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университеті, Қазақстан

ЗЕЙНЕТАҚЫ ҚОРЛАРЫНЫҢ ҚЫЗМЕТ ЕТУІНІҢ ЖӘНЕ ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ СТРАТЕГИЯСЫН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУДЫҢ ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕСІ

Нарықтық экономиканың құрылуы оның құрылымының әрі қарай дамуын жетілдіруін көздейді. Шетел тәжірибесі көрсеткендей бұл процесс шаруашылық инфрақұрылымның жаңа буындары есебінен, сондай-ақ бұрын қолданылмаған нарықтың саласы бойынша жүзеге асырылады. Осындай бағыттың бірін Ресей мемлекеті мемлекеттік бағалы қағаздарды зейнетақы және сақтандыру секторларында пайдалану арқылы ұстанады. Қазіргі нарықтық шаруашылық капиталды шоғырландыруды, яғни кез келген ұйымдық-құқықтық формада, кәсіпкерлік қызметтерде үздіксіз қолданылады.

Қаражаттарды жинақтау үрдісі бағалы қағаздар нарығымен тығыз байланысты. Мемлекеттік зейнетақы және сақтандыру облигацияларын эмиссиялау бір жағынан ресурстарды инвестициялауға, екінші жағынан азаматтарды толық қамтамасыз ету үшін қаражаттардың сақталуы мен көбеюіне әсерін тигізеді. Мемлекеттік зейнетақы және сақтандыру бағалы қағаздарын шығару зейнетақы жүйесінде сенімділікті қамтамасыз етеді, яғни зейнетақы резервтерін қалыптастыруға негізделеді. Соңғы кездері шетел тәжірибелері көрсетіп отырғандай, дамыған нарықтық инфрақұрылымы халықтың жинақ ақшасын жұмылдыруға мүмкіндік береді және үш мәселені шешуге болады: біріншіден, елдің шаруашылығын дамыту үшін еркін қаражаттарды қолдануға; екіншіден, жоғары жалақы алуға қызығушылық туғызуға, соған қарай біліктілікті жоғарылатуды талап етуге; үшіншіден, ішкі кредиторлар алдында мемлекеттің жауапкершілігін жоғарылату, сондай-ақ салық салу бойынша қайтарусыз алынған қаражаттың тиімсіз пайдаланылуын шектеуге.

Шетелдерде зейнетақымен қамсыздандырудың екі тәсілі қолданылады.

Олар:

таратылған (қорландырылмаған) ағымдағы зейнетақы шығыстары ағымдағы кіріс есебінен төленеді. Бұл тәсіл «Pay as you go» деген атқа ие болды.

жинақтаушы (қорландырылған) қаражаттардың арнайы резерв ретінде жинақталуы, барлық зейнетақы төлемдерін қазірде де, болашақта да қамтамасыз етеді.

Көптеген елдерде зейнетақымен қамсыздандыру таратылған зейнетақы жүйесіне негізделеді. Халықаралық еңбек ұйымының зерттеуі бойынша 58 мемлекеттік зейнетақы жүйесінің 44 таратылған зейнетақы жүйесіне жатады екен. Бұндай елдерде мемлекеттік зейнетақы қоры немесе сол сияқты мемлекеттік ұйымдар тек ағымдағы зейнетақы төлеміне ғана ақшалай қаражаттарды шоғырландырады.

Қорландырылмаған зейнетақы жүйесі деп ағымдағы зейнетақы төлемдерін ағымдағы зейнетақы қорына түскен қор арқылы жаба алуын айтамыз. Зейнетакерлер өз зейнетақыларын жұмыс істеушілердің есебінен алады, осы кезде барлық төлемдер мен жарналар арасындағы баланс сақталады. Бұл зейнетақымен қамсыздандыру жүйесінің жетістігі қарапайым басқару түрінде болып тұр. Таратылған жүйеде жас буындар үлкен буындардың зейнетақымен қамтамасыз етілуін қадағалайды.

Ал қорландырылған зейнетақы жүйесі дегеніміз сол мақсатқа жинақталған ақшалай қаражаттар есебінен төленеді. Жинақталған зейнетақымен қамсыздандырудың басты қызмет ерекшелігі ұзақ инвестицияланудан, яғни үш буындық процестен тұрады.

Көптеген дамыған елдерде зейнетақы жүйесі үш деңгейлі болып қалыптасқан. Бірінші деңгей мемлекеттік зейнетақымен қамсыздандыру болып табылады, яғни табыс көзіне қарамастан күнкөріс минимумы деңгейін қамтамасыз етуі керек. Екінші деңгей зейнетақы көлемі мемлекеттік ұйымдарға сақтандыру төлемдерін аударуға және еңбек өтіліне байланысты. Үшінші деңгей жеке зейнетақы қорларына салынған қосымша зейнетақы қаражаттарына байланысты.

Мемлекеттік зейнетақы қоры міндетті болып табылса, онда мемлекеттік емес зейнетақы қоры ерікті болып табылады. Негізінен мемлекеттік зейнетақы қорларында табыстылық төмен, себебі табыстылығы төмен мемлекеттік бағалы

қағаздармен инвестицияланған. Ал мемлекеттік емес зейнетақы қорлары көп пайда әкелу үшін жұмыс жасайды.

Егделердің әлеуметтік жағдайы әр елде әртүрлі қаралады. Мысалы, Германия, Ирландия, Нидерланды және Испанияда барлық жұмыс істеушілерге мемлекеттік зейнетақы жүйесі міндетті болып табылады. Ал Австрияда міндетті мемлекеттік және міндетті жеке зейнетақы жүйесі қалыптасқан. Барлық зейнетақы қорларына инвестициялық процесс тән, яғни екі түрлі буыннан тұрады: бірінші буыны қаржы құралдарын жинау мен инвестициялық пайда табу үшін резервтік қор құрудан тұрса, екінші буыны зейнетақы төлеуден тұрады.

Әлемдік тәжірибеде зейнетақымен қамсыздандырудың үш түрлі үлгісі қолданылады:

«Бисмарктың әлеуметтік сақтандыру үлгісі» барлық Еуропа елдерінде қолданылады.

скандинавия елдерінде қолданылатын әлеуметтік әмбебап үлгі.

«қалдықтық әл-ауқат» англо-американдық үлгі.

Үлгілер бір-бірінен зейнетақының 3 буынды құрылымы арқылы ажыратылады: мемлекеттік тартылған, міндетті, жеке жинақталған және ерікті жүйе.

Жалпы барлық дамыған елдер мемлекеттік емес зейнетақы жүйесіне көшуді көздейді. Бұрынғы кездері зейнетақы жүйесі бір жүйеде болмай шашыраңқы жағдайда болды. Егерде зейнетақы жүйесінің даму тарихын қарайтын болсақ, олар жеке кәсіпорындардан басталды және жұмыс берушілер өз жұмысшыларына қамқорлық көрсету арқылы осындай жүйе бастау алған. Мемлекеттік емес зейнетақы жүйесін жүргізуді фирмалар өз қолдарына алды. Қазіргі кезде жинақтаушы зейнетақының жоспары мемлекеттің қадағалауымен және жұмыс берушілер мен жеке тұлғалардың қаржыландырылуы арқылы үлкен маңызға ие болуда. Бұл жоспар жұмыс беруші мен жұмыс күшінің арасындағы шарттың бір бөлігі ретінде қалыптасып келеді. Сондай-ақ жүйе зейнеткерлердің табысын қолдауын қамтамасыз етеді және кәсіпорындардың адамдар ресурстарымен тиімді басқару бағдарламасын құруға септігін тигізеді. Мемлекеттің қандай жауапкершілік алғанына қарамастан мемлекет міндетті түрде институционалдық негізін құруы және оны реттеп отыруы керек. Жаңа

реформа бойынша Германия, Франция, Италия, Ұлыбритания, АҚШ, Скандинавия елдері өз қадамдарын бастап та қойды.

Әдебиеттер тізімі:

1 Ерошенков С. Мировой опыт реформирования пенсионных систем. Москва, 2000.

2 Рыжановская Л.Ю, Столярова А.А, Намсараева Е. М. «Развитие пенсионной реформы в России, создание и размещение пенсионных резервов». Финансы и кредит, № 7(121), 2003.

3 Алибаев А. «Зарубежный опыт реформирования пенсионных систем». Рынок ценных бумаг Казахстана. №11, 2002.

проф. Соляник Л.Г., Полякова В.А.
НТУ «Дніпровська політехніка», Україна

ФІНАНСОВІ ЧИННИКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У економічно розвинутих країнах інноваційна діяльність є найголовнішим засобом збагачення країни. Кількість підприємств, які займаються інноваційною діяльністю, у цих країнах досягає 70 - 80%, тоді як в Україні інноваційна діяльність не має суттєвого розвитку.

Згідно з статистичними даними Глобального індексу інновацій 2017, розробленого спільно з Корнельським університетом, школою бізнесу INSEAD і Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (ВОІВ), Глобальний індекс інновацій (ГІ) 2017, розрахований для 127 країн світу, враховує 82 різні показники. У 2017 р. Україна зайняла рекордно високу за останні 7 років позицію – 50 місце. А у групі за рівнем доходів нижче середнього – 2 місце після В'єтнаму, випередивши Монголію, Молдову, Вірменію та Індію. У порівнянні з 2016 р. Україна змогла піднятися на 6 пунктів, що зумовлено ростом коефіцієнта інноваційної ефективності, тобто співвідношенням отриманого результату до інноваційних ресурсів. В основі української інноваційної конкурентоспроможності полягає людський капітал. Саме його реалізація є головною конкурентною перевагою. Однак у порівнянні з 2016 р. цей показник зменшився за рахунок скорочення державних витрат на освіту (18 місце у 2016 р., 22 місце – 2017 р.) та науку. За підіндексом “людський капітал” у 2017 р. Україна на 41 позиції проти 40-ї у 2016 р. Фактор, який стримує інноваційний розвиток, є низький рівень R&D витрат (54 місце у 2017 р.), що зумовлює пошук сторонніх джерел фінансування та міграцію розробників інноваційної продукції за кордон.

У 2017 р. за підіндексом “Інституції” Україна, як і у 2016 р., посідає 101 місце, у тому числі за показником політичне середовище – 122-е місце (123-е місце – 2016 р.), регуляторне середовище – 82-е (84-е місце – 2016 р.), за станом бізнессередовища – 78-е (79-е місце – 2016 р.). 9 За рівнем розвитку інфраструктури Україна на 90 місці рейтингу проти 99-го у доповіді за 2016 рік.

Показники ринків України оцінені в 43,2 бали, що відповідає 81-й позиції (за кредитами – 71 місце, рівнем торгівлі та конкуренції – 48, інвестиціями – 107). За підіндексом “бізнес-досвід” Україна піднялася на 22 позиції і посіла 51 місце (за кількістю працівників розумової праці – 41 місце, інноваційними зв’язками – 72, сприйняттям знань – 63. За результативністю наукових досліджень Україна у 2017 р. на 32-й позиції рейтингу проти 33-ї у 2016 р. У тому числі за показником створення знань – 16 місце, вплив знань – 77, поширення знань – 54. [1].

Основною перешкодою зростання конкурентоспроможності економіки України є низький технікотехнологічний рівень її виробництва, що обумовлено застарілістю і зносом існуючого обладнання. Так, за даними Державної служби статистики України [2], ступінь зносу основних фондів в середньому по країні постійно зростає, а саме: із 76,7 % у 2012 р до 83,5 у 2014 році, але у 2016 році його значення знизилася до 58,1 %.

Дані про інноваційну активність підприємств наведено на рисунку.

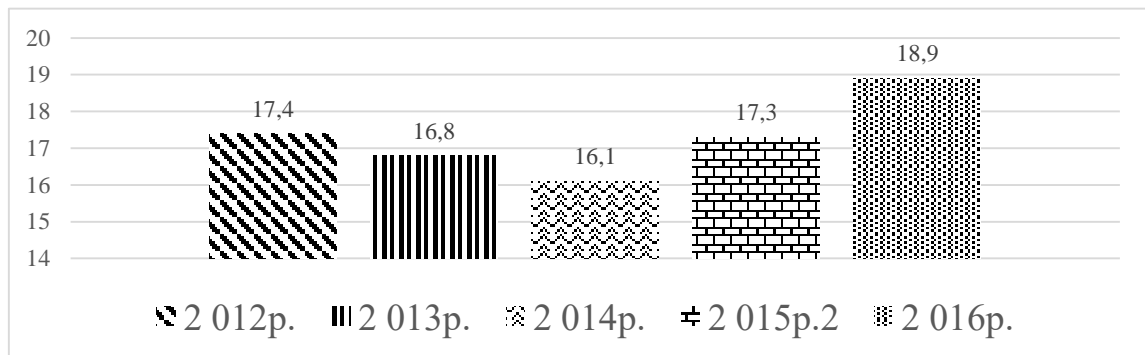

Рис. «Питома вага підприємств, що займалися інноваціями», %

Як показують представлені дані, частка підприємств, що займалися інноваціями, впродовж досліджуваного періоду мала мінливий характер. До 2014 р. мало місце зниження показника, що було наслідком кризових явищ в економіці, однак надалі відбулися позитивні зміни і у 2016 році частка інноваційно активних підприємств зросла на 1,5 %.

Для ефективного стимулювання інноваційної діяльності доцільно використовувати як внутрішні можливості суб’єктів господарювання, так і розширювати можливості залучення інвестиційних ресурсів із зовнішніх джерел.

Враховуючи специфіку інноваційного розвитку підприємств, для розв'язання існуючих проблем недержавного фінансування і кредитування інноваційної діяльності, на нашу думку, необхідно впровадити змішану форму інвестиційного забезпечення інноваційних процесів. Так, на до комерційному етапі реалізації інновацій, коли приватний сектор не спроможний забезпечити достатні обсяги фінансово-кредитної підтримки або не має для цього відповідних стимулів, слід застосовувати механізми бюджетного стимулювання інноваційної діяльності.

На етапі комерційної реалізації інновацій необхідно запроваджувати механізм більш активного залучення недержавних джерел підтримки інноваційної діяльності підприємств. На етапі комерційної реалізації інновацій підтримка інноваційної діяльності повинна здійснюватися за рахунок засобів недержавного фінансування, переважно залучених інвестиційних ресурсів.

Можливість швидкого залучення внутрішніх та іноземних інвестицій, передусім у науково-виробничу сферу виробництва, дасть можливість багатьом підприємствам отримати ефективні можливості прискорення розвитку пріоритетних сфер виробничої діяльності.

Література

1. The Global Innovation Index 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2017-report>
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Буркут Азиза

студент 3 курса по специальности Экономика

Кызылординский государственный университет имени Коркыт Ата

Талапбаева Г. Е.

к.э.н, и.о ассоциированный профессор

СОЦИАЛЬНОЕ ОБСЛУЖИВАНИЕ НАСЕЛЕНИЯ В СИСТЕМЕ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ

Республика Казахстан утверждает себя демократическим, светским, правовым и социальным государством, высшими ценностями которого является человек, его жизнь, права и свобода. Каждому гражданину республики гарантируется социальное обеспечение в случае болезни, инвалидности, потери кормильца и по иным законным основаниям, кроме того, поощряются добровольное социальное страхование, создание дополнительных форм социального обеспечения и благотворительность [1]. Развитие социальной политики в современных условиях требует создания новых инструментов ее реализации, основанных на оказании населению необходимого комплекса специальных социальных услуг. В соответствии с Концепцией развития социального обеспечения населения Казахстана, одним из важнейших звеньев этого механизма является создание системы социального обслуживания, обеспечивающей разнообразные формы социальной работы с различными категориями населения на территориальном уровне [2]. Она должна включать в себя комплекс разнообразных целевых услуг различным социальным группам, находящимся в зоне риска и нуждающимся с учетом новых социальных реалий в общественной поддержке, помимо той, которая предоставляется централизованно.

Система социальной защиты предполагает обеспечение минимальных жизненных стандартов для всех членов того или иного общества. Некоторые авторы ограничивают понятие социальной защиты исключительно социальной помощью государства в отношении социально слабых категорий общества, которые не могут самостоятельно обеспечить себя необходимыми для жизни

условиями, и продолжают давать понятие не социальной защиты, а социального обеспечения [3].

Международная организация труда, членом которой является Казахстан, определяет систему социальной защиты как комплекс мер, включающий в себя:

- стимулирование стабильной, оплачиваемой трудовой деятельности;
- предотвращение и компенсацию части доходов в случае возникновения основных социальных рисков с помощью механизмов социального страхования;
- предоставление механизмов социальной помощи, предназначенной для уязвимых групп населения, не являющихся участниками системы социального страхования;
- доступ граждан к основным правам и услугам, таким как образование и медицинская помощь [4].

Благоприятные изменения в экономике в последние годы и предпринимаемые меры по обеспечению устойчивого роста позволяют перейти к созданию комплексной системы социальной защиты при наступлении социальных рисков [2, с.10].

В существующей системе социальной защиты формально есть все элементы: социальное страхование, социальная помощь, социальное обслуживание, но в системе управления в качестве конечных результатов нередко используются промежуточные. Так, оценка деятельности государственных органов по предоставлению специальных социальных услуг осуществляется на основе промежуточных результатов: охват специальными социальными услугами, предоставление психологических, медицинских и других услуг социально-уязвимым группам, но практически никогда не оценивается удовлетворенность данных групп оказываемой услугой [5], не предоставляется право выбора услугодателя (например, территориальный центр или дом-интернат) и др.

В результате изучения международного опыта социальной защиты населения можно сделать вывод, что наиболее эффективные и комплексные системы социальной защиты обычно включают в себя следующие основные элементы:

1) государственные пособия – предназначены для обеспечения всех граждан гарантированными выплатами на определённом уровне в случае наступления обстоятельств, подлежащих социальной защите;

2) обязательное социальное страхование – финансируется за счёт отчислений работодателей и работников, предназначено для дополнительной защиты работников формального сектора, которая зависит от уровня взносов плательщика;

3) накопительное пенсионное обеспечение – предназначено для регулирования процессов создания пенсионных накоплений каждым гражданином;

4) социальная помощь – предназначена для предоставления дополнительной защиты отдельным категориям граждан за счёт средств бюджета.

Литература

- 1 Конституция Республики Казахстан. – Астана: Елорда, 2008. – 56 с.
- 2 Концепция Правительства от 27 июня 2001 г. №886 «Концепция социальной защиты населения РК».
- 3 Конвенция МОТ о минимальных нормах социального обеспечения (№102). Справедливая глобализация. Создание возможностей для всех. - Женева: МОТ. – 2004.
- 4 Закон Республики Казахстан от 05.04.1999 № 365-1 «О специальном государственном пособии в Республике Казахстан».
- 5 Антропова В. Социальная политика: парадигмы и приоритеты. - М.: Издательство МГСУ-Союз, 2000. – 286 с.

Докторант Оразов А.

*Казахский университет экономики, финансов и международной торговли,
Казахстан*

НЕОБХОДИМОСТЬ И ПРЕИМУЩЕСТВА ВНЕДРЕНИЯ ПЛАТНЫХ АВТОМОБИЛЬНЫХ ДОРОГ В КАЗАХСТАНЕ

Финансирование дорожной отрасли является одним из наиболее емких и долгосрочных вложений государственного значения. Правомерное формирование и развитие дорожной инфраструктуры свидетельствует об общем уровне развития каждого государства, а также является сильным катализатором на пути расширения внешнеэкономической деятельности.

Как известно, в связи с экономическими трудностями, возникшими в начале 90-х годов, в стране сложилась ситуация недофинансирования дорожного хозяйства. Положение осложняется еще и тем, что содержание и ремонт республиканских дорог обеспечивается за счет соответствующих программ республиканского бюджета, а местных дорог – из средств местных бюджетов. Размытая ответственность за состояние местной дорожной сети, а также крайне неудовлетворительный уровень финансового обеспечения способствуют ускоренному процессу разрушения автомобильных дорог.

Таблица 1 - Норма бюджетных расходов на ремонт и содержание автомобильных дорог РК на 1 км в тыс. тенге

Регионы	Текущий ремонт дорог	Содержание дорог
Акмолинская область	440,5	324,9
Актюбинская область	402,3	308,6
Алматинская область	343,8	281,6
Атырауская область	343,9	165,9
Восточно-Казахстанская область	370,2	335,4
Жамбылская область	375,8	275,0
Западно-Казахстанская область	391,4	290,6
Карагандинская область	432,2	296,3
Кызылординская область	360,5	187,0

Костанайская область	386,6	283,9
Мангистауская область	356,9	155,0
Павлодарская область	375,7	295,1
Северо-Казахстанская область	366,5	302,5
Южно-Казахстанская область	360,0	190,7
Примечание – составлено автором на основе [1]		

Действующая в Казахстане система финансирования автомобильных дорог является по сравнению с системой, используемой в развитых странах, не достаточно гибкой и сводится только к расходованию бюджетных средств.

В отечественной системе финансирования автомобильных дорог:

- объемы финансирования не увязаны с реальными потребностями в ремонте, содержании и развитии дорожной сети и произошедшими изменениями в классификации автомобильных дорог по административной принадлежности;

- отсутствуют возможности и механизмы привлечения дополнительных ресурсов в форме кредитов и займов, облигационных займов, доходов от эксплуатации платных дорог;

- отсутствуют механизмы и финансовые стимулы в реализации государственной политики, направленной на улучшение безопасности дорожного движения, обеспечения сохранности дорог, повышения эффективности использования инноваций и активности бюджетополучателей, направленной на развитие дорожной сети через систему финансирования и субсидирования;

- отсутствует взаимосвязь системы финансирования автомобильных дорог с налогами и сборами с пользователей дорог.

В то время как финансирование автомобильных дорог в зарубежных странах неразрывно связано с системой налогообложения пользователей дорог, где существует так называемая ценовая дорожная политика (road pricing). Данная политика определяет основные принципы формирования дорожных налогов и сборов, стимулирующих снижение отрицательного воздействия на окружающую среду, обеспечение сохранности транспортных коммуникаций и повышение эффективности работы транспортной системы, в том числе путем регулирования международных перевозок.

В связи с экономическими трудностями, возникшими в начале 90-х годов, в республике сложилась ситуация недофинансирования дорожного хозяйства, которая продолжалась и последующие годы. В связи с чем одной из главных задач стало создание эффективной системы инвестирования в автодорожную отрасль. Очевидно, что ситуация, связанная с финансированием дорожной отрасли, требует кардинального пересмотра сложившегося подхода к автомобильным дорогам.

Во многих зарубежных странах вопрос создания платных автомобильных дорог является актуальным вопросом, решение которого позволит обеспечить дополнительное привлечение финансовых ресурсов в дорожную отрасль и, соответственно, развитие сети автомобильных дорог.

Финансирование инвестиций в строительство платных дорог в принципе не отличаются от инвестиций в другое строительство. Это означает, что предусматривается некоторый срок реализации инвестиций. В первые годы происходит расход капитала, затем заканчивается стадия инвестиций и начинается стадия эксплуатации, на которой планируется получать доходы, превышающие расходы.

Решение вопроса строительства платных дорог начинается с подготовки и утверждения закона, в котором оговариваются условия создания подобных дорог и требования к ним. Как показывает мировой опыт, первым условием создания платных дорог является наличие альтернативного качественного бесплатного проезда, вторым - повышенное качество платного проезда, т.е. высокая и безопасная скорость, удобство, сервис и т.д. Потребитель должен знать, видеть и ощущать, за что он платит свои деньги [2].

В зарубежных руководствах по автомобильным дорогам подчеркивается, что на платной основе эксплуатируются все без исключения автомобильные дороги, с той лишь разницей, что «бесплатные дороги» (Non-Toll Roads) финансируются с использованием налоговых источников, как правило, связанных с налогами на моторные топлива.

Следует отметить, что практика платных дорог в мире существует уже давно. Платные дороги и дорожные объекты, например, мосты, туннели, путепроводы и эстакады приносят неплохую прибыль государству и частному сектору. Это обеспечивает хорошее содержание дорог и безопасное движение.

Широкое применение принципа платности автомобильных дорог в зарубежных государствах началось в 50-х годах прошлого столетия. К настоящему времени платные автомобильные дороги, мосты, путепроводы, тоннели распространены во многих странах. Например, в США, Италии, Испании, Франции, Великобритании, Португалии, Австрии, Австралии, Норвегии, Швейцарии, Греции, Канаде, Китае, Югославии, Корее, Японии, Малайзии, Мексике и ряде других стран [3].

Платная дорога - это дорога, за проезд по которой взимается определенная плата. Толковый словарь WEBSTER дает следующее определение: платная дорога (Toll Road) – это хайвэй, на котором требуется платить пошлину (плату за проезд, Toll).

Западная практика выделяет следующие характерные признаки платной дороги:

1. Дорога выполнена в классе expressway, т.е. проезжие части разделены и имеют 3-4 и более полос в каждом направлении; дорога проходит по обособленным путевым конструкциям и ограничена от местности изолирующими ограждениями и экранами; все пересечения – в разных уровнях; характерное расстояние между последовательными примыканиями составляет 25-30 и более километров

2. Дорога оборудована техническими сооружениями – турникетами, шлюзами, на которых взимается плата за проезд. В ряде случаев вместо турникетов применяются телевизионные детекторы транспорта, позволяющие фиксировать въезд/выезд автомобилей и выписывать по их реквизитам счета за проезд

3. Пропускная способность дороги избыточна по отношению к реальному трафику. Не допускаются задержки даже у турникетов: для этого сделаны необходимые уширения проезжей части – от 3-5 полос движения к 8-15 шлюзам для платного въезда.

Платные автомобильные дороги не участвуют в местных транспортных связях и, соответственно, в локальном развитии территории. Они являются в первую очередь инструментом организации транзитного движения – международного и межрегионального. В этом заключается одно из принципиальных отличий «платных» магистралей от «бесплатных», к которым

предусматриваются примыкание практически всех местных дорог. В этой связи популярны в отечественном политическом обиходе утверждения о том, что платные дороги дают заметный толчок территориальному развитию, являются технически неверными.

Существуют три системы организации платных дорог:

1. Открытая система организации платных дорог. Она предусматривает наличие сборочных пунктов, перекрывающих основное движение. В открытой системе весь транспорт останавливается в различных местах дороги для уплаты пошлины. Отсутствие стационарных пунктов сбора пошлины позволяет экономить деньги на их строительство, но может создать заторы на каждом мобильном съезде с дороги. Кроме того, водители могут уклониться от сборов, съезжая и вновь заезжая на дорогу.

2. Закрытая система организации платных дорог, предусматривающая сбор при въезде/выезде автомобиля. В закрытой системе платных дорог пропускные барьеры (рампы) присутствуют на обоих концах магистрали, и водитель производит оплату либо при въезде, либо при выезде. В некоторых случаях при въезде водитель приобретает билет с указанием суммы, которую он обязан заплатить при выезде (в случае утери билета взимается максимальная плата). На платных дорогах небольшой протяженности без каких-либо промежуточных въездов и выездов может быть только один пункт оплаты: автомобилисты, движущиеся в любом направлении, платят фиксированную сумму на въезде или выезде (в данном случае билет не нужен)

3. Полностью электронная система организации платных дорог. Данная система предусматривает только электронный сбор на въезде/выезде и на стратегических участках основной дороги; сборочные пункты отсутствуют. Полностью электронная система требует установки в автомобиле специального компактного электронного транспондера, который крепится к лобовому стеклу и содержит информацию об аккаунте автовладельца. Современное оборудование таких электронных систем оплаты позволяет передавать электронное радиосообщение с транспондера на полной скорости. Таким образом, денежный сбор проводится без остановки автомобиля и даже без снижения его скорости. Зачастую полностью электронная система дублируется отдельной ветвью дороги со сборочными пунктами закрытого типа.

При организации платных дорог в различных странах зачастую используется комбинация всех трех типов сбора.

Литература:

1 Постановление Правительства Республики Казахстан. Об утверждении нормативов финансирования на ремонт и содержания автомобильных дорог Республики Казахстан: утв. 30 апреля 2003 года

2 Наурызбеков С.К. Платные дороги - как дополнительное привлечение инвестиций в дорожную отрасль // Экономика Казахстана: отрасль, регион, предприятие. - Алматы, 2017

3 Куприянова А.Б. К вопросу о платных дорогах // Вестник Иркутского государственного технического университета. – 2017. - № 1

Зиатов Еламан
КазНПУ имени Абая
Магистрант 2 курс

МЕХАНИЗМ И ИСТОЧНИКИ ФИНАНСИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ ЗА РУБЕЖОМ

Ключевые слова: социальная гарантия, расходы, бюджет, финансирование, норматив.

Keywords: social guarantee, costs, budget, financing, standard.

Масштаб государственного финансирования образования - это один из главных показателей, характеризующих политику той или иной страны. Существенным является также вопрос о том, из источников какого уровня - центральных, региональных, местных - и в какой пропорции оно осуществляется.

В последние десятилетия в большинстве развитых зарубежных стран проведены разнообразные реформы образования, охватившие, в том числе, и сферу управления им. Наиболее выраженной оказалась тенденция к децентрализации, передаче многих управленческих полномочий и функций от центра на более низкие уровни и расширению участия общества в процессе управления [1].

Мировая система высшего образования имеет в своем развитии многие годы, позволившие накопить глобальный опыт в подготовке высокопрофессиональных кадров для рынка труда и сформировавших фундамент и основу человеческого капитала. Сопричастность Казахстана к процессам, происходящим в развитии мировой экономики и политики, демонстрируется и через призму национальной системы высшего образования. Следует отметить, что казахстанские вузы стремятся не только тесно интегрировать с ведущими зарубежными университетами через академическое и научное сотрудничество, но и через обмен опытом в политике менеджмента и финансирования системы образования. Здесь важно учесть, что такие высокоразвитые страны, как США, Великобритания, Япония, Франция,

Германия и др. страны достигли своего уровня развития, как экономики, так и высшего образования развиваясь в условиях рынка. В тоже время, совокупный анализ реформ образования в этих странах дает возможность избежать ряда ошибок, перенять накопленные знания и положительный опыт в развитии системы образовательных услуг. Наряду с этим, саморазвитие высшего образования в этих странах позволило выявить и обозначить особенности в его финансировании и влияние используемых механизмов на сложившуюся систему образования [2].

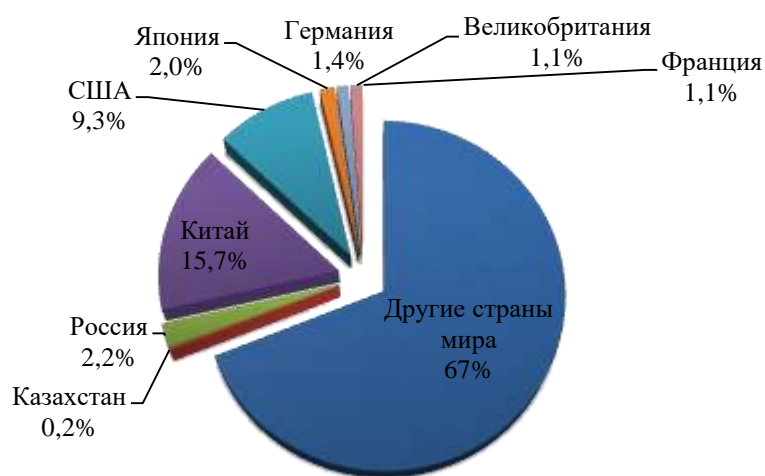

Рисунок 1 – Численность студентов в мире

Примечание – Составлено автором на основе источника [3]

В семи ведущих развитых странах мира – России, США, Японии, Китае, Германии, Франции, Великобритании – сосредоточено более 30% общей численности студентов в мире. Мировая практика развития образования имеет свои особенные характеристики, которые сформировались благодаря национальным, территориальным, историко – хронологическим, культурным, социоэкономическим и другим факторам.

Весомая роль в обеспечении экономического роста страны отдана образованию, так как образование является движущей силой в обеспечении

интеллектуального потенциала трудовых ресурсов, за счет повышения уровня их образованности, и как следствие формирование человеческого капитала. Общеизвестно, что самой выгодной областью вложения капитала является образование. На каждом этапе развития общества роль экономической функции высшей школы как правило трансформировалась в сторону возрастания. Понятно, что всегда она реализовывалась через подготовку специалистов различных уровней и направлений для удовлетворения потребностей современного рынка трудовых ресурсов. Данные изменения затронули всю мировую систему высшего образования. Реформы высшего образования проводились едва ли ни во всех странах, затронули практически все его области деятельности: организационно–правовую структуру, менеджмент, стратегию развития, образовательный контент, финансирование и т.д. [4].

Вместе с тем, анализируя отличительные особенности систем образования некоторых развитых стран, невзирая на наличие принципиальных отличий, необходимо выделить их общие черты, характерные их системам высшего образования. Важно отметить, что почти все рассматриваемые нами страны, характеризуются государственным присутствием, т.е. деятельность вузов регламентируется государством и в значительной мере субсидируется государством, исключение составляет США и Япония, хотя и в этих странах вузы не обходятся без государственной поддержки [5].

Финансирование в этих странах зависит от организационно–правового статуса действующих в них вузов, от величины негосударственного вузовского сектора, от этого зависит применяемая в этих странах модель финансирования, чаще ей присуще сочетание различных источников доходов, это как правило, правительственные субсидии, спонсорская помощь, частные пожертвования, плата за обучение, доходы от дополнительных образовательных услуг, доходы от исследований и научных разработок. Однако следует отметить, что, значительная роль в финансировании системы высшего образования в этих странах, отведена государству. К примеру, если в европейских странах доля бюджетного финансирования составляет от 70% (Германия) до 90% (Норвегия), то в США, Японии и Великобритании данный источник также является весомым – 45%, 42% и 55% соответственно [6].

Интересным с точки зрения опыта применения, является действовавший в большинстве стран принцип «возрастающего финансирования». Данный

принцип был характерен для системы высшего образования 80–х годов. Финансирование осуществлялось по восходящей, при условии ежегодного улучшения результатов, по соотношению к тем, которые были достигнуты в предыдущем периоде. Современная ситуация свидетельствует об обратном. В настоящее время, сокращение государственного субсидирования системы высшего образования привело к необходимости концептуального изменения подхода как к самому финансированию системы высшего образования, так и к его источникам [7].

В настоящее время во многих европейских странах финансирование высшего образования осуществляется по принципу финансирования с применением специальных нормативов или результатов деятельности самих вузов. Сокращение объемов финансирования привело к тому, что университеты стали более экономными: они стараются сокращать затраты не только на социальную сферу, но и командировки своих преподавателей, и прием приглашаемых профессоров [8].

Таким образом, сокращение объемов финансирования и усиление контроля над расходованием средств, которые учебные заведения получают от государства, – тенденция, которая отчетливо проявляет себя в большинстве стран, в том числе и в Европе, где произошло иногда относительное, а порой, и абсолютное сокращение выделяемых на высшее образование средств. Безусловно, объяснение этого факта можно усмотреть в некотором общем экономическом спаде в европейских и североамериканских странах, росте безработицы, а значит, в частности, и в увеличении доли средств, которые государства вынуждены тратить на социальные нужды, отвлекая их от образования. Наличие достаточной автономии и свободы у вузов проявляется в возможности привлечения и мобилизации альтернативных финансовых источников, применение различных налоговых льгот, относительно свободной формы устройства и координации управления образовательной деятельностью, невмешательства государства в данные процессы и т.д. [9].

В последние годы наметилась общая тенденция, связанная с резким расширением области комплементарных образовательных услуг, т.е. тех, которые выходят за рамки основных образовательных программ, включая магистерские и докторские программы. Деятельность вузов в области комплементарных образовательных программ имеет положительные

референции как со стороны государственного, так и негосударственного сектора, которые в свою очередь очень заинтересованы в подготовке высококвалифицированных специалистов разных областей деятельности.

В ряде американских вузов от оказываемых дополнительных образовательных услуг объем получаемых средств намного больше, чем от подготовки бакалавров. Своеобразие американского образования заключается в ее многоступенчатости, делении вузов на частные и государственные, выделении престижных и привилегированных вузов, различии их по качеству и количеству присуждаемых степеней. По мнению автора, развитие данного направления противоречит принципам демократического общества и способствует еще большему расслоению населения на богатых и бедных, что недопустимо для Казахстана [10].

Таким образом, по итогам обзора моделей финансирования высшего образования действующих за рубежом, выделяются два основных направления – финансирование субъекта и объекта системы высшего образования. Данные модели описаны выше, однако методы финансирования, инструментарий, региональное применение, опишем ниже. В последние десятилетия в практически во всех странах мира проведены реформы образования, которые в силу процессов глобализации привели к изменениям не только в управлении, регулировании, но и в финансировании образования. Как следствие произошли существенные изменения в механизмах и методах финансирования, расширив тем самым границы их возможностей, в том числе и финансовых. Следует отметить, что в развитых странах сформировалась устойчивая практика партнерства, в которой с одной стороны выступает государство, с другой стороны вузы, причем часто это выражается в согласовании такой цены за образовательную услугу, которая бы удовлетворяла обе заинтересованные стороны. При этом необходимо отметить, что отношения которые складываются в данном партнерстве носят свободный не директивный характер, потому как, и те и другие зависимы друг от друга, государство заинтересовано в высококвалифицированных специалистах, а вузы в дальнейшем своем развитии [11].

В мировой практике финансирование высшего образования осуществляется посредством применения нескольких механизмов:

финансирование субъекта, данный подход заключается в том, что государство покрывает вузу все затраты связанные с подготовкой специалистов, при этом выделяя средства на покрытия затрат для проживания, медицинского обслуживания и т.п.;

финансирование объекта, применение данного механизма подразумевает субсидирование обучающегося посредством грантов или займов, фактически при таком подходе, обучение становится бесплатным.

При рассмотрении зарубежного опыта финансирования системы высшего в свете глобализации и интернационализации мирового рынка образовательных услуг важно также уделить внимание материальной поддержки студентов, как для местных, так и для иностранных студентов. В связи с чем, остановимся на существующей зарубежной практике финансовой помощи обучающимся. Важным аспектом данного процесса является возможность получения качественного образования для талантливой и малообеспеченной молодежи.

Под финансовой поддержкой студентов понимается методы частичного или полного возмещения затрат на обучение, в форме стипендий, кредитов и грантов, при условии материальной необходимости и учебных достижений.

Основные виды финансовой поддержки студентов за рубежом можно выделить в четыре основных блока:

гранты / стипендии;

кредиты;

налоговые льготы;

семейные пособия.

Несмотря на постоянную поддержку государства, система финансирования образования находится в сложной ситуации нарастания проблем и противоречий: спрос на образование в жестких рыночных условиях, широкий спектр образовательных услуг и ограниченные возможности потребителей услуг. Определяющим фактором наличия проблем в данной сфере является определение образовательного процесса как социально значимого блага в условиях эффективной экономики [12].

Решение проблем, лежащих в плоскости социально-экономических проявлений, требует системного подхода при построении новых моделей реализации задач, новых связей между элементами системы (участники

образовательного процесса и ресурсы). Новые модели финансирования образования определяют доли бюджетных и внебюджетных средств (внешнее финансирование), а также определяют роль самофинансирования образовательных учреждений (внутреннее финансирование).

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. A Decade of Reforms at Compulsory Education Level in the European Union (1984-94). Brussels. 1997.

2. Аманкелді Н.А. Қазақстан Республикасы жоғары білім беру қызметінің нарығы: даму мониторингі. – Журнал "Вестник Карагандинского университета". – Караганда, 2016. – №2(82). – С. 214-221.

3. Гринь А.М. Бюджетирование вуза как необходимое условие его экономической устойчивости // Университетское управление: практика и анализ. – 2002. – № 4. – С. 23-32.

4. Barr N. Alternative Funding Resources for Higher Education // The Economic Journal. – 1993. – Vol. 103., № 418. – P. 718-728.

5. Омирбаев С.М., Интыкбаева С.Ж., Адамбекова А.А., Парманова Р.С. Государственный бюджет: учебник. – Алматы: ТОО РПИК «Дәуір». – 2011. – 632 с.

6. Интыкбаева С.Ж. Государственные финансы: учебное пособие. – Алматы, 2007. – 148 с.

7. Утебаев Б.С., В.А. Саткалиева. Государственный бюджет: учебник. – Алматы: Экономика, 2006. – 412 с.

8. Исахова П.Б. Государственно-частное партнерство в Казахстане как инструмент развития инвестиционной деятельности // Вестник МИЭП. – 2015. – № 1 (18). – С. 64-67.

9. Аналитические и отчетные данные -Министерства образования и науки РК \ \ http://edu.gov.kz/ru/deyatelnost/list.php?SECTION_ID=20 (по состоянию на 01.11.2016 г.).

10. Закон Республики Казахстан. Об образовании: принят 27 июля 2007 года, № 319-III // URL: http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319_#z0 (по состоянию на 12.07.2016 г.).

11. Приказ и.о. Министра образования и науки Республики Казахстан. Об утверждении Методических рекомендаций по планированию расходов на подготовку кадров с высшим и послевузовским образованием и расчету расходов на обучение одного обучающегося: утв. 10 августа 2009 года, № 381 [Электрон. ресурс] // URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30466772 (по состоянию на 27.07.2016 г.).

12. Аманкелді Н.А. Формы и методы финансирования образовательных услуг Республики Казахстан в системе высшего образования // Материалы X Международной научно–практической конференции " Инновационное развитие и востребованность науки в современном Казахстане". – Алматы, 2016. – С. 48-51.

Кудретбаева С.Е,
Магистрантка 1 курса
Специальность «Финансы»
КазАТУ им. С.Сейфуллина
Астана, Казахстан,
Научный руководитель: Есенова Г.Ж.,
к.э.н., доцент

ОСОБЕННОСТИ БЮДЖЕТНЫХ ПРОГРАММ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА В КАЗАХСТАНЕ

Аграрная сфера является жизнеобеспечивающей отраслью, от которой зависит не только продовольственная, но и национальная безопасность страны.

Особенности аграрного сектора связаны со следующими факторами. Во-первых, сельское хозяйство – это стратегическая отрасль, обеспечивающая население страны продовольствием. И поэтому от уровня ее развития в немалой степени зависит уровень благосостояния народа.

Во-вторых, системные особенности сельского хозяйства как составной части народного хозяйства. Системные особенности сельского хозяйства возникают и функционируют при взаимодействии с другими отраслями экономики, имеющими с ним технологические, экономические, финансовые, организационные и т.д. связи и отношения.

В-третьих, зависимость сельского хозяйства от природно-климатических условий, сезонность производства, наличие малотранспортабельных и быстропортящихся продуктов в структуре валовой продукции отрасли и т.д. Сельскохозяйственное производство крайне зависимо от природных условий. Даже в странах с высокой аграрной культурой, применяющих высокоинтенсивные технологии в сельском хозяйстве, результаты аграрного производства по-прежнему остаются непредсказуемыми. Засухи, наводнения, вредители, болезни животных и растений делают аграрный сектор сферой относительно рискованного приложения капитала.

Для определения списка сельхозтоваропроизводителей по каждому виду удобрений создается межведомственная комиссия, состоящая из представителей

местного исполнительного органа, территориальной инспекции Комитета государственной инспекции в агропромышленном комплексе министерства, научных и общественных организаций аграрного профиля

В 2018 году при годовом плане 15,4 млрд. тенге господдержка оказана 4718 хозяйствам на сумму 10,3 млрд. тенге, в т. ч.:

- по отрасли растениеводства 559 хозяйствам на сумму 1,8 млрд. тенге, из них на поддержку семеноводства - 362,2 млн. тенге, субсидирование услуг по подаче воды - 179,6 млн. тенге, субсидирование производства приоритетных культур – 65,0 млн. тенге, субсидирование гербицидов 878,5 млн. тенге, субсидирование стоимости удобрений – 375,0 млн. тенге.

С 1 января 2019 года вводятся в действие измененные Правила субсидирования развития семеноводства, утвержденные Приказом Заместителя Премьер-Министра РК-Министра сельского хозяйства РК от 18.10.2018 года № 427, согласно которым процесс получения субсидий будет полностью автоматизирован. Субсидии выплачиваются по нормам приобретения всех семян первой репродукции сельхозкультур [2].

Большое влияние на развитие АПК оказывает государственная поддержка, оказываемая из бюджетов всех уровней в форме субсидий. Субсидирование агропромышленного комплекса осуществляется в качестве экономического стимулирования развития отраслей агропромышленного комплекса при условиях экономической эффективности субсидирования, направленного на развитие отраслей агропромышленного комплекса и повышения качества и конкурентоспособности производимой продукции.

Государственная поддержка аграрного сектора в 2017 году превысила уровень 2016 года в 1,7 раза, в том числе субсидии – почти в 2 раза, кредиты – в 2,2 раза. Это позволило многим сельхозтоваропроизводителям расширить посевные площади сельхозкультур, переориентировать производство на выращивание приоритетных культур, провести техническое и технологическое перевооружение, открыть новые производства.

В общей структуре расходов местных бюджетов затраты на сельское хозяйство составляют в среднем 4,9 % всех расходов.

Особое внимание обращено увеличению объемов производства масличных и плодоовощных культур, чтобы снизить объем импорта по ним.

Будут дифференцированно выдаваться субсидии, предназначенные для повышения урожайности культур [4]. В частности, по сахарной свекле, масличным культурам и хлопчатнику субсидии будут выплачиваться в два этапа. При этом, 50 процентов субсидий хозяйства получают на один гектар посеянной площади по итогам посевной кампании. А остальные 50 - на одну тонну по итогам уборки и сдачи выращенной продукции предприятиям переработки. Это, с одной стороны, должно стимулировать товаропроизводителей на получение максимального урожая, а с другой - позволит максимально загрузить сырьем имеющиеся перерабатывающие мощности. В отношении зерновых культур субсидия будет выплачиваться только тем зерносеющим хозяйствам, которые применяют влагосберегающие технологии.

Список использованных источников

1. Муртузалиева М.К. Приоритетные направления развития системы кредитования малых предприятий в сельском хозяйстве // Региональные проблемы преобразования экономики, 2013 — №2(36) — С.224-232.

2. Правила субсидирования развития семеноводства, утвержденные Приказом Заместителя Премьер-Министра РК-Министра сельского хозяйства РК от 18.10.2018 года № 427

3. Механизм субсидирования растениеводства в Казахстане будет изменен в 2016 году // Официальный сайт Премьер-министра РК. – [Электронный ресурс]: <https://primeminister.kz/ru/news/8/mehanizm-subsidirovaniya-rastenievodstva-v-kazahstane-budet-izmenen-v-2016-godu->

4. В Казахстане совершенствуют правила субсидирования . – [Электронный ресурс]: <https://agro.ru/news/7179-v-kazahstane-sovershenstvuyut-pravila-subsidirovaniya>

Investiční aktivita a kapitálových trzích

Шафранська Т.Ю., Ткач А.В.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

НАПРЯМИ ІНВЕСТУВАННЯ В ІННОВАЦІЙНІ ПРОЕКТИ

У якості способу вирішення економічних проблем держави і підприємств, розглядають необхідність впровадження новітніх досягнень і рішень науки і техніки. Кожне підприємство яке успішно розвивається та яке орієнтоване на інтенсивне економічне зростання, для досягнення своїх цілей просто зобов'язане використовувати інноваційні стратегії в своїй діяльності. Однак, незважаючи на всю поширеність такого підходу, використання інноваційних стратегій вимагає значних капіталовкладень з боку інвесторів, орієнтованих в першу чергу на рентабельність подібних заходів.

Інвестиції та інновації нерозривно пов'язані один з одним в рамках сьогоденного виробничого процесу незалежно від масштабів бізнесу. Вливання капіталу в інновації переслідує мету введення нових технологічних рішень в діяльність компаній і підприємств. Але те, що як би не був цікавий проект з наукової точки зору або точки зору розвитку виробництва, на перше місце, завжди виходить його рентабельність і отримання в майбутньому прибутку. Здійснення подібних вкладень можливо в двох формах:

вкладення коштів з метою придбання продукту інноваційних технологій, рішень, ліцензій, патентів;

вкладення коштів в розробку продуктів інноваційної діяльності.

Процес купівлі продукту інновацій, безумовно, менш витратний захід. Такі продукти, як правило, мають форму нематеріальних активів – ліцензій, ноу-хау, корисних моделей, винаходів, торгових знаків тощо. Вкладення коштів в подібні інновації, з точки зору інвестора, вимагає менших вкладень, однак потенційний прибуток в даному випадку буде також меншим, в силу можливості використання цих інновацій конкуруючими інститутами.

Що стосується розробки інновацій, то даний захід відрізняється більш високим ступенем витрат, підвищеними ризиками невдалого результату,

відсутністю очікуваних якостей, і як наслідком – відсутністю прибутку. Але в той же час такий «інжиніринг» може принести куди більший ефект від вкладень в нього, ніж від простої покупки продукту. У більшості випадків, подібні інноваційні інвестиції дозволяють в рази здешевити вироблену продукцію, наслідком чого стає примноження капіталу інвестора, в деяких випадках істотніше і швидше ніж очікувалося.

«Побічні» цілі інноваційних інвестицій та популярні напрямки:

Основною метою будь-якої інвестиційної діяльності, є приріст капіталу. На відміну від інших інвестиційних інститутів, капіталовкладення в інновації вигідні для інвесторів не тільки з огляду на збільшення доходу, а й завдяки досягненню інших цілей. Вони можуть відрізнятись в залежності від сфери діяльності і напрямку об'єкта інвестування. Серед них виділяють:

товарну інновацію - одержання якісно нового товару;

технічну - створення нового методу виробництва;

ринкову - створення нових ринків для збуту послуг і товарів;

маркетингову - створення нових постачальників;

соціальну - підвищення рівня життя;

екологічну - поліпшення умов виробництва, які згубно впливають на середовище.

Що стосується основних напрямків і галузей, популярних сьогодні для вкладення капіталу в інновації, то, як виявилось, їх не так вже й багато. Безперечним лідером цього процесу вважається напрямок високих інформаційних технологій і інвестиції в інтернет-проекти. Дана сфера займає 50% всього світового ринку інноваційних інвестицій. Після неї йде сфера біотехнологій, що займає 30%. Всі інші галузі істотно від них відстають, хоча є не менш привабливими в перспективі.

Найчастіше, впровадження інноваційних технологій в виробництвах здійснюється за рахунок їх власних коштів, яких завжди бракує. Залучення коштів ззовні має суттєві проблеми. Такі тенденції, звісно, згубно впливають на стан економіки. Ще однією величезною проблемою даного процесу є недалекоглядність вітчизняних потенційних інвесторів і їх спрямованість виключно на максимальну прибутковість своїх інвестицій. Подібний підхід є згубним для сектора економіки.

Серед потенційно рентабельних напрямків в секторі інноваційних інвестицій, крім ІТ і біотехнологій в СНД, виділяють наступні:

- машинобудування;
- ракетобудування;
- авіаційна промисловість;
- інформатизація;
- військова галузь і виробництво зброї;
- космічні програми тощо.

Безумовно, інвестиції в інновації можливі тільки з боку великих інвесторів. Отже тільки таким, інноваційним шляхом, вдасться досягти не тільки економічного, але й соціального ефекту від інвестицій. Для дрібних вкладників слід шукати інші, менш затратні інструменти для примноження свого прибутку.

Література:

1. Гринев В. Инновационный менеджмент/ В. Гринев. – К: МЛУП, 2001. – 146 с.
2. Егоров И. Наука и инновации в процессах социально-экономического развития/ И. Егоров. – К:, 2006. – 334 с.
3. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика/ І. Федулова. – К: Основа, 2005. – 552 с.

Шафранська Т.Ю., Чала О.О.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Ефективна діяльність підприємств і забезпечення високих темпів їх розвитку у довгостроковій перспективі в значній мірі визначається діапазоном їх інвестиційної активності. Комплекс питань, пов'язаних із здійсненням інвестиційної діяльності підприємства, включаючи прийняття управлінських рішень щодо розробки і обґрунтування інвестиційної стратегії, розробки цілеспрямованої інвестиційної програми, формування збалансованого портфеля інвестицій вирішує інвестиційний менеджмент. В сучасних ринкових реаліях цей напрямок економічних знань розвивається досить динамічно.

Інвестиційний менеджмент – це наука управління інвестиціями підприємства, що спрямована на досягнення його стратегічних цілей, в умовах невизначеності та ризиків ринку, інфляційних процесів та кон'юнктурних коливань на інвестиційному ринку[2].

Інвестиційні рішення приймаються на всіх стадіях життєвого циклу підприємства і нерозривно пов'язані з усіма видами його діяльності; направлені на реалізацію його місії, формують і розвивають інвестиційну культуру. Інвестиційне управління підприємством у загальній системі управління підприємством включає: операційний менеджмент; фінансовий менеджмент; інвестиційний менеджмент; інноваційний менеджмент.

Основна мета інвестиційного менеджменту полягає у забезпеченні найефективнішої реалізації інвестиційної стратегії суб'єкта підприємницької діяльності. Для цього необхідно розв'язати такі основні завдання [1]:

- забезпечити високий темп економічного розвитку суб'єктів підприємництва шляхом здійснення ефективної інвестиційної діяльності, розширення її обсягів, а також шляхом галузевої, асортиментної та регіональної диверсифікації цієї діяльності;

- забезпечити максимізацію прибутку від інвестиційної діяльності, оскільки досягнення прибутку - основна мета суб'єктів підприємництва;

- забезпечити мінімізацію інвестиційних ризиків, бо за несприятливих умов вони можуть спричинити втрату не тільки прибутків, а й частини інвестиційних капіталів;

- забезпечити фінансову стабільність і платоспроможність суб'єктів підприємництва у процесі реалізації інвестиційних програм;

- визначити можливі варіанти прискорення реалізації інвестиційних програм [1].

При цьому пріоритетом є забезпечення високих темпів економічного розвитку підприємства за умови його достатньої фінансової стабільності, а не максимізація прибутку, як інколи вважається.

Процес управління інвестиційною діяльністю на підприємстві охоплює такі етапи:

- визначення інвестиційних потреб на конкретному етапі розвитку підприємства;

- пошук альтернативних форм, проектів та інструментів задоволення інвестиційних потреб;

- оцінка інвестиційної привабливості окремих інвестиційних проектів та інструментів;

- прийняття інвестиційних рішень щодо формування інвестиційної програми;

- організація реалізації прийнятих інвестиційних рішень;

- контроль за процесом реалізації прийнятих інвестиційних рішень;

- моніторинг ефективності проектів та інструментів, коригування інвестиційної програми [3].

До основних функцій інвестиційного менеджменту відносяться:

- дослідження зовнішнього інвестиційного середовища та прогнозування кон'юнктури інвестиційної діяльності;

- розробка стратегічних напрямів та формування системи довгострокових цілей інвестиційної діяльності підприємства;

- розробка стратегії формування інвестиційних ресурсів підприємства;

- вибір і обґрунтування способів фінансування інвестиційної діяльності;

розробка, обґрунтування інвестиційних проектів і відбір найефективніших з них;

оцінка інвестиційних якостей окремих фінансових інструментів і вибір найефективніших з них;

формування, аналіз і реструктуризація інвестиційного портфеля;

поточне планування та оперативне управління реалізацією інвестиційних програм і окремих проектів;

організація постійного моніторингу інвестиційної діяльності підприємства.

Інвестиційний менеджмент органічно входить у загальну систему управління підприємством і є однією з основних функціональних систем, які забезпечують реалізацію стратегічних рішень.

Література:

1.Сутність і задачі інвестиційного менеджменту[Електронний ресурс]
Режим доступу:<http://www.info-library.com.ua/books-text-3096.html>

2.Сутність інвестиційного менеджменту[Електронний ресурс] Режим доступу:https://studopedia.com.ua/1_253857_sutnist-investitsiynogo-menedzhmentu.html

3.Сутність та мета інвестиційного менеджменту, його принципи і місце у системі загального менеджменту підприємства[Електронний ресурс] Режим доступу:<https://helpiks.org/5-7670.html>

Шафранська Т.Ю., Ладан О. І.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

ОКРЕМІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ

В сучасних умовах розвитку економіки України питання інвестиційних ризиків є досить актуальним. Інвестування – це завжди вкладання коштів, тому нестабільність податкового режиму, законодавчої бази, політична нестабільність, знецінення національної валюти – призводять до збільшення інвестиційних ризиків, які є причиною можливих негативних наслідків. Таким чином, дослідження ризиків інвестиційної діяльності, факторів, які їх спричиняють та процес управління ними є важливими питаннями для інвестора.

Дослідженню питань інвестиційних ризиків приділяли увагу чимало відомих українських та зарубіжних вчених та економістів, серед яких І.О. Бланк, В. В. Бочаров, В. В. Вітлінський, Р. Л. Карпінський, Г. Марковіц, А.А. Пересада, Дж. М. Кейнс, Б.М. Щукін та інші.

Рішення щодо інвестування приймають, орієнтуючись на прогноз майбутніх результатів. Інвестора цікавить рівень дохідності, але також має значення гарантованість запланованої дохідності, впевненість у тому, що в ході реалізації проекту не виникнуть невраховані негативні щодо капіталу події.

Інвестиційний ризик – це загроза або ймовірність повного або часткового недосягнення запланованих цілей інвестування, таких як прибуток або соціальний ефект, і отримання грошових збитків [1].

Загалом за джерелами виникнення ризик поділяють на дві групи:

Зовнішній (систематичний) ризик залежить від несприятливих умов в усіх сферах економіки. До нього відносять політичний, загальноекономічний, правовий ризик. Систематичний ризик перебуває поза загальним контролем над проектом. Інші види систематичного ризику відображають вплив факторів конкурентного середовища, у тому числі загального ринкового попиту, рівня конкуренції і цін на сировину і робочу силу в галузі. Внутрішній (несистематичний) ризик залежить від умов конкретного проекту. До нього відносять технічний, ризик учасників проекту, фінансовий, маркетинговий,

екологічний ризик. Інші види ризиків спричиняються можливими помилками планування та організації конкретних проектів. Крім того, несистематичний ризик генерують зовнішні фактори, які можна контролювати або впливати на них у межах проекту. Це, як правило, заробітна плата, ціни збуту продукції, ціни постачальників на сировину, податки(митний та акцизний збір).

Повністю нейтралізувати інвестиційний ризик дуже важко, але ним можна керувати, заздалегідь оцінюючи, розраховуючи, описуючи та плануючи дії, що можуть знизити ймовірність настання несприятливих подій під час реалізації інвестиційного проекту [2].

Управління ризиком передбачає ідентифікацію, аналіз та оцінку ризику, а також розробку заходів щодо його усунення або (якщо повністю усунути неможливо) мінімізації. Процес управління інвестиційними ризиками являє собою певну послідовність етапів: ідентифікація інвестиційного ризику; аналіз інвестиційного ризику; розробка заходів мінімізації ризику; реалізація розроблених заходів; оцінювання ефективності процесу управління ризиком.

Ідентифікація ризиків здійснюється у такій послідовності: усвідомлення потреби в виявленні ризиків; збір інформації із зовнішнього та внутрішнього середовища; оброблення отриманої інформації; оцінювання та аналіз отриманої інформації щодо інвестиційних ризиків; аналіз та вибір методів оцінювання інвестиційних ризиків з метою їх точнішої ідентифікації; узгодження отриманих результатів з поставленими цілями .

Аналіз виявлених ризиків передбачає визначення ймовірності їх виникнення та обсягу можливих фінансових втрат при настанні ризикової події. Аналіз інвестиційних ризиків повинен включати: оцінювання ймовірності настання ризикової події; визначення стійкості проекту до виявлених ризиків; оцінювання можливих фінансових втрат; встановлення допустимого рівня ризику; розробку антиризикової технології управління інвестиційним проектом [2].

На третьому етапі розробляються заходи мінімізації ризику. Під час проведення такої роботи необхідно визначити у яку з трьох зон ризиковості потрапляє виявлений ризик: безризикова зона (ризик незначний, фінансових втрат практично немає); зона припустимого ризику (середній рівень ризику, можливі незначні фінансові втрати); зона критичного ризику (ризик високий, можливі фінансові втрати). Далі інвестор, на основі отриманих результатів

оцінювання ймовірності настання ризикової події, та за допомогою матриці вибору стратегії управління інвестиційними ризиками, приймає рішення щодо стратегії мінімізації ризику [3].

На четвертому етапі розроблені заходи застосовуються на практиці.

Кінцевим етапом є оцінювання ефективності процесу. Головною метою є визначення узгодженості між витратами, понесеними в процесі управління ризиками та отриманим результатом.

Ризики є однією з основних проблем інвестиційної діяльності. Вони несуть за собою негативні наслідки, є причиною недосягання запланованої мети та грошових збитків. Можливість прогнозувати ризики з максимальним ступенем ймовірності в майбутньому дозволяє відпрацювати у планах і прогнозах стратегію протидії ризику.

Література:

1. Щукін Б. М. Аналіз інвестиційних проектів: метод. посіб. / Б. М. Щукін — К.: МАУП, 2002. — С. 125-132.
2. Майорова Т. В. Сучасні аспекти дослідження змісту поняття «інвестиційний ризик» / Т. В. Майорова // Зб. наук. пр. молодих учених та аспірантів / Відп. ред. С. І. Дем'яненко. К.: КНЕУ, 2011. – Вип. 26 – С. 159-169.
3. Тесак О. В. Аналіз ефективності управління ризиками взаємовідносин промислового підприємства із суб'єктами внутрішнього та зовнішнього середовища / О. В. Тесак // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 5, Т. 1. – С. 163-166.

Шафранська Т.Ю., Кирстя Я.М.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасних умовах господарювання інвестиції є найважливішим засобом забезпечення умов становлення економіки країни, структурних зрушень у народному господарстві, забезпечення технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- та макрорівнях. Охопивши різні аспекти ринкових відносин, інвестиційний процес сприяє зростанню промислового виробництва, дає змогу підвищувати продуктивність праці, залучати до виробничої сфери нові резерви. При ефективному використанні інвестицій країна може не тільки компенсувати нестачу внутрішніх інвестиційних ресурсів, а й підвищити ефективність виробництва та конкурентоспроможність вітчизняної продукції.

В забезпеченні ефективності інвестиційних процесів провідна роль належить державі як регулятору інвестиційних процесів. Державне регулювання інвестиційної діяльності є досить важливою умовою щодо економічного зростання країни та істотного поліпшення умов життя українських громадян.

Державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється з метою реалізації економічної, науково-технічної та соціальної політики, включає управління державними інвестиціями, а також регулювання умов інвестиційної діяльності і контроль за її здійсненням усіма інвесторами та учасниками інвестиційної діяльності.

Державне регулювання умов інвестиційної діяльності здійснюється шляхом прямого (адміністративно-правового) та непрямого втручання в інвестиційну діяльність[2]. Пряме регулювання інвестиційної діяльності включає прийняття законів та інших нормативних актів, що регулюють інвестиційну діяльність; надання фінансової допомоги у вигляді дотацій, субсидій, бюджетних позик на розвиток окремих регіонів, галузей та виробництв; забезпечення захисту інвестицій; встановлення антимонопольних

заходів. До непрямих методів належать: бюджетно-податкова політика; грошово-кредитна політика; інноваційна політика; політика заохочення іноземних інвестицій; амортизаційна політика.

Держава здійснює прямий вплив на інвестування, використовуючи дві форми: адміністративну та цільову. Адміністративна форма передбачає пряме дотаційне фінансування, що здійснюється на підставі спеціалізованих законів. Цільова форма є елементом системи контрактних відносин, на підставі яких укладаються угоди між замовником та підрядником. Це може бути безпосереднє фінансове сприяння шляхом державних цільових програм підтримки інвестицій. Зазначимо, що однією з основних форм здійснення загальнодержавних інвестицій є державне замовлення на виконання робіт у капітальному будівництві.

Держава бере участь в інвестиційному процесі як безпосередньо через державний сектор економіки, так і опосередковано, через свої інституції, органи виконавчої влади та місцевого самоврядування. При цьому слід зазначити, що державні органи та їх посадові особи не мають права втручатися в діяльність суб'єктів інвестиційної діяльності, крім випадків, коли таке втручання допускається чинним законодавством і здійснюється в межах компетенції цих органів та посадових осіб.

Втім, як показує практика, одного інституційного забезпечення замало для ефективної реалізації інвестиційних процесів. Одним з важливих чинників збільшення обсягів інвестування є проблема інвестиційної привабливості української економіки. З метою забезпечення сприятливого та стабільного інвестиційного клімату держава встановлює державні гарантії захисту інвестицій [2]. Держава гарантує захист інвестицій незалежно від форм власності, а також іноземних інвестицій. Захист інвестицій забезпечується законодавством України, а також міжнародними договорами України. Інвесторам, у тому числі іноземним, забезпечується рівноправний режим, що унеможлиблює застосування заходів дискримінаційного характеру, які могли б перешкодити управлінню інвестиціями, їх використанню та ліквідації, а також передбачаються умови і порядок вивозу вкладених цінностей і результатів інвестицій. Держава гарантує стабільність умов здійснення інвестиційної діяльності, дотримання прав і законних інтересів її суб'єктів. Умови договорів, укладених між суб'єктами інвестиційної діяльності, зберігають свою чинність на

весь строк дії цих договорів і у випадках, коли після їх укладення законодавством (крім податкового, митного та валютного законодавства, а також законодавства з питань ліцензування певних видів господарської діяльності) встановлені умови, що погіршують становище суб'єктів або обмежують їх права, якщо вони не дійшли згоди про зміну умов договору[1].

Усі методи державного регулювання інвестиційної діяльності є взаємозв'язаними, а тому застосування їх не може бути довільним. Відповідність організаційних форм і методів державного регулювання інвестиційної діяльності залежить від стану розвитку ринкових відносин, структури економіки та конкретної економічної ситуації. Недостатнє врахування взаємовпливу різних заходів інвестиційної політики може суттєво обмежити їхню ефективність.

Література:

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/>
2. Петухова О. М. Інвестування [текст] навч. посіб. / О. М. Петухова. – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 336 с.

Шафранська Т.Ю., Павлова Л.О.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

Інвестиції є одним з найважливіших чинників економічного зростання підприємства, є джерелом для придбання основних фондів, здійснення НДДКР, формування обігових фондів. Більша частина світових інвестиційних ресурсів формується, розподіляється та перерозподіляється шляхом фінансового інвестування. Саме фінансові інвестиції характеризуються здатністю акумулювати найбільші за обсягами ресурси, які під впливом ринкових механізмів розподіляються між підприємствами, що їх потребують.

У більшій частині тлумачень фінансові інвестиції розглядаються як активи, що утримуються підприємством з метою збільшення прибутку, зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора. Фінансові інвестиції передбачають вкладання коштів підприємства у різні фінансові інструменти. Відповідно, фінансові інструменти поділяють на фінансові активи, фінансові зобов'язання, інструменти власного капіталу, похідні фінансові інструменти.

Фінансові активи включають: грошові кошти, необмежені для користування і їх еквіваленти; дебіторську заборгованість, не призначену для перепродажу; фінансові інвестиції, які утримуються до погашення; фінансові активи, призначені для перепродажу; інші фінансові активи. Фінансові зобов'язання складаються з фінансових зобов'язань, призначених для перепродажу та інших фінансових зобов'язань. Інструментами власного капіталу є прості акції та інші види власного капіталу. До похідних фінансових інструментів відносять ф'ючерсні контракти, форвардні контракти та інші похідні цінні папери .

Цінні папери, що є основним об'єктом фінансових інвестицій, дозволяють розділити майнові відносини. З одного боку, існує реальне майно, що функціонує в процесі виробництва. З іншого боку, існує його віддзеркалення, що

представлене цінними паперами, які приносять дохід їх власникам та мають особливість обертатися на фондовому ринку.

Фінансові інвестиції підприємства характеризуються певними особливостями, основними з яких є:

- використання у двох напрямках: перший - отримання додаткового інвестиційного доходу у процесі користування вільними грошовими активами; другий - їх протиінфляційний захист;

- надання суб'єкту підприємницької діяльності вибору широкого діапазону інструментів інвестування за шкалою «дохідність - ризик» та «дохідність - ліквідність»;

- виходячи з багатогранної інфраструктури фінансового ринку, пильніший та змістовніший моніторинг у процесі фінансового інвестування.

Фінансові інвестиції розглядаються як активна форма ефективного використання тимчасово вільного капіталу або як інструмент реалізації стратегічних цілей, пов'язаних з диверсифікацією операційної діяльності підприємства. При цьому слід зауважити, що всі основні форми фінансових інвестицій мають зовнішнє спрямування інвестованого капіталу, що виходить за рамки відтворювальних процесів підприємства, тому фінансові інвестиції є основним засобом здійснення підприємством зовнішнього інвестування. Відповідно, фінансові інвестиції здійснюються після того, як будуть задоволені потреби підприємства в реальному інвестуванні, тобто в системі сукупних інвестиційних потреб підприємства формують портфель інвестиційних потреб другої черги.

Проте, на окремих етапах розвитку підприємства виправдане здійснення фінансових інвестицій. Активність фінансового інвестування підприємства визначається певними чинниками, пов'язаними з операційною діяльністю підприємства, основними з яких є:

- необхідність використання інвестиційних ресурсів, що формуються, до визначеного інвестиційною стратегією терміну початку реального інвестування;

- необхідність ефективного використання тимчасово вільних грошових активів підприємства, що пов'язано з сезонністю його операційної діяльності;

кон'юнктура фондового ринку, яка дозволяє отримати значно вищий прибуток на вкладений капітал, ніж операційна діяльність на «згасливих» товарних ринках;

встановлення форм фінансового впливу на окремі підприємства для забезпечення стабільного формування свого операційного прибутку шляхом вкладення капіталу в їх статутні фонди або придбання контрольного або достатньо вагомого пакету акцій.

У процесі фінансового інвестування вирішуються такі завдання:

забезпечення надійності вкладень;

підвищення дохідності інвестицій;

збільшення ринкової вартості вкладень;

забезпечення ліквідності фінансових інвестицій.

Фінансові інвестиції є незалежним видом господарської діяльності для підприємства реального сектору економіки. Залучення фінансових інвестицій є результатом відповідної управлінської діяльності, що спрямована на забезпечення балансу між інвестиційними потребами підприємства та наявними в нього можливостями.

PhD Malykhina O.M., D. Sc. Ryzhakova G.M.

Kyiv National University of Construction and Architecture, Ukraine

METHODOLOGY FOR THE DEVELOPMENT ACTIVITIES IN THE INVESTMENT AND CONSTRUCTION SECTOR BASED ON EXPERT-ANALYTICAL INFORMATION SUPPORT TECHNOLOGIES

Adaptation is a fundamental property of matter, organization and person. Adaptation provides an intelligent approach to solving problems, emphasizing the need for development through interaction, response, correction, feedback, and the recognition of the complexity and uncertainty of the environment. APM specialists (Association for Project Management) consider adaptation within three interrelated streams: - elasticity - recovery, ability to absorb changes and disruptions, deal with unexpected future; - flexibility - the diversity of potential solutions and options, the ability to respond promptly and change the strategy in response to emerging trends and events; - evolution - the process of interaction with the environment, appropriate changes and responses; the potential for innovation; emphasis on continuous improvement. In terms of the system approach, adaptation is the process of changing the parameters and structure of the system, in particular, managing influences, based on current information in order to achieve a certain, usually optimal, state of the system under initial uncertainty under the conditions of work [1].

Strategy - the trajectory of the system, due to the achievement of SMART goals. SMART is a mnemonic abbreviation whose components are criteria for setting tasks, such as project management, management, and personal development. For the first time this abbreviation is mentioned in November 1981 in the publication of George Doran in the journal *Management Review*. [2] and it is formed from the words of the English: *specific, measurable, assignable, realistic, time-related*. It is believed that matching the tasks with these criteria significantly increases the likelihood of their implementation and achievement of the overall goal. Strategic management - a complex of processes of formalization and implementation of decisions related to the future state of the project or program. Aspects of both strategic and project management are actively investigated in the modern scientific environment. At the same time, the harmonization of managerial approaches in the development of complex

nonlinear systems is a key issue for modern management. Properly integrated integration processes determine the sustainable development of the system and its self-development. At the same time, to solve the issues of minimizing the deviations of projects from the vector of strategic development, researchers investigate flexible approaches to the application of tools and methods of modern management in various spheres of human activity. Regarding the management of such a complex system as the city in work [10], the authors focus on the fact that the transition to a strategic management model (BSC methodology) and project management (ARIS methodology) optimizes the management structure, makes it flexible and addictive from the external environment.

The ARIS tool environment presents some approach to formalizing information about an enterprise's activities and presenting it in graphic form. models that are easy to understand and analyze. The models created using this tool reflect the existing situation in the enterprise with varying degrees of proximity. The degree of detail of the description depends on the objectives of the project. The models built according to this methodology can be used to analyze and develop various kinds of decisions on the reorganization of the enterprise, the introduction of an information system to support the activities of the enterprise. The system implements the principles of structural analysis, when an enterprise is represented as a complex system consisting of various components having various kinds of interconnections with each other. Thus, the considered tools allow defining and reflecting in the models the main components of the enterprise, the processes, the information used, and also present the interrelations between these components.

It is important to always remember that BSC is the concept of implementing existing strategies, rather than developing fundamentally new strategies. You must first complete the development of a strategy, and then proceed to create a Balanced Scorecard. When determining the divisions for which the Balanced ScoreCard will be developed, the following should be considered: the more divisions of an enterprise are managed strategically with one BSC, the better it is possible to cascade (decompose, transfer) important goals from the top level to the bottom. One of the important activities in preparing for the development of a balanced scorecard is the selection of perspectives. Any strategy development model can claim to be complete only if it contains answers to questions relating to different areas of the company. Setting only financial goals when introducing a balanced scorecard is not enough, if it is not clear

how these goals will be achieved. In the same way, it is not entirely correct to set goals that are isolated from each other. In this case, the relationships between the individual goals and their influence on each other remain unaffected. This implies the need to take into account all important aspects of the enterprise.

Currently, the following software products are available to BSC developers: ARIS 7.0, Microsoft Office Business ScoreCard Manager 2005, Business Studio 2.0. The introduction of a Balanced ScoreCard, for example, using Microsoft Excel, or without any information support is possible only at the initial stages of BSC implementation or in small organizations. If the company sets as its goal the introduction of a balanced scorecard for several structural divisions and periodically refining and correcting them, then one cannot do without taking advantage of information technologies.

References:

1. Pokolenko, Vadim, Malykhina, Oksana, Chuprina, Yuriy, Gorbach, Maxim.& Voloshyna, Tatyana, (2017). Innovative technology of estimation of quality of management of building contracting enterprises. Management of Development of Complex Systems, 32, 146 – 152.
2. Doran, G. T. (1981). [There's a S.M.A.R.T. way to write management's goals and objectives](#). Management Review, Volume 70, Issue 11(AMA FORUM), pp. 35-36.
3. Ryzhakov, Dmytro. (2017). Application of BSC-technologies for formalized mapping of features of subcontractor operations in reengineering projects. Management of Development of Complex Systems, 32, 153–158.

CONTENTS

ЕКОНОМІКЕ ВĚДЫ

Podniková ekonomika

Касьянова В.О., Щукін Д.О. ШЛЯХИ ВИХОДУ ПІДПРИЄМСТВА З КРИЗОВОЇ ФІНАНСОВОЇ СИТУАЦІЇ	3
Шафранська Т.Ю., Авраменко А.І. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ.....	6
Шафранська Т.Ю., Савчук М.О. СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	9
Kondratsky V.O. ADAPTATION OF THE EUROPEAN CONSTRUCTION DEVELOPMENT EXPERIENCE IN UKRAINE: STATE, PROBLEMS AND PROSPECTS	12
Kistion D.V. ENSURING OF ECONOMIC REPRODUCTION AND ANALYTICAL - CONTROLLING FUNCTION OF ASSET MANAGEMENT EQUIPMENT BUILDING DEVELOPER	15
Ryzhakov D.A. DIAGNOSING MANAGERIAL FLEXIBILITY AND RECOMMENDATIONS FOR ANALYTICAL SUPPORT FOR THE PROCESS OF FORMATION OF INVESTMENT PROGRAMS.....	18

Logistika

Залесский Б.Л. БЕЛАРУСЬ – АФГАНИСТАН: ЗА ДЕЛО БЕРЕТСЯ СОВМЕСТНЫЙ КОМИТЕТ.....	22
--	----

Regionální ekonomika

Аншаева Д.И. ПРОБЛЕМЫ И ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В КАЗАХСТАНЕ	26
---	----

Státní nařízení hospodářství

Бажикеев К.К. АЛАШ АРЫСТАРЫ МҰРАСЫНЫҢ ТӘУЕЛСІЗДІК КЕЗЕҢІНДЕ ЗЕРТТЕЛУІ.....	31
Щудро С.П., Савоськина В. ПРОБЛЕМА ЗАНЯТОСТИ НАСЕЛЕНИЯ, РЫНКА ТРУДА И ИХ ВЛИЯНИЕ НА УРОВЕНЬ ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ	35
Шафранська Т.Ю., Ткач А.В. ІННОВАЦІЙНИЙ ТИП РОЗВИТКУ ЯК МЕТА ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ	40

Myrzagaliyeva N.N. TYPES OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN KAZAKHSTAN	43
Шафранська Т.Ю., Сергієнко А.В. ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	47
Соляник Л.Г., Багдасарян В.А. ІНФРАСТРУКТУРНА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦТВА	50
Халатур С.М., Дементієнко Т. В. ПРОБЛЕМИ ТА ПРІОРИТЕТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	53
Makroekonomie	
Джрауова К.С, Кенес Г БЮДЖЕТАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРДАҒЫ САЛЫҚТЫҚ РЕТТЕУ ҚҰРАЛДАРЫ	56
Башпанов О.Р., Егембердиев М.С. ОЦЕНОЧНЫЕ КРИТЕРИИ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕГИОНОВ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН	59
Finanční vztahy	
Джрауова К.С, Махмутов А.С ЗЕЙНЕТАҚЫ ҚОРЛАРЫНЫҢ ҚЫЗМЕТ ЕТУІНІҢ ЖӘНЕ ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ СТРАТЕГИЯСЫН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУДЫҢ ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕСІ	65
Соляник Л.Г., Полякова В.А. ФІНАНСОВІ ЧИННИКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	69
Буркут Азиза, Талапбаева Г.Е. СОЦИАЛЬНОЕ ОБСЛУЖИВАНИЕ НАСЕЛЕНИЯ В СИСТЕМЕ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ	72
Оразов А. НЕОБХОДИМОСТЬ И ПРЕИМУЩЕСТВА ВНЕДРЕНИЯ ПЛАТНЫХ АВТОМОБИЛЬНЫХ ДОРОГ В КАЗАХСТАНЕ	75
Зиатов Еламан МЕХАНИЗМ И ИСТОЧНИКИ ФИНАНСИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ ЗА РУБЕЖОМ	81
Кудретбаева С.Е., Есенова Г.Ж. ОСОБЕННОСТИ БЮДЖЕТНЫХ ПРОГРАММ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА В КАЗАХСТАНЕ	88
Investiční aktivita a kapitálových trzích	
Шафранська Т.Ю., Ткач А.В. НАПРЯМИ ІНВЕСТУВАННЯ В ІННОВАЦІЙНІ ПРОЕКТИ	91

Шафранська Т.Ю., Чала О.О. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	94
Шафранська Т.Ю., Ладан О. І. ОКРЕМІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ	97
Шафранська Т.Ю., Кирстя Я.М. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	100
Шафранська Т.Ю., Павлова Л.О. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ	103
Malykhina O.M., Ryzhakova G.M. METHODOLOGY FOR THE DEVELOPMENT ACTIVITIES IN THE INVESTMENT AND CONSTRUCTION SECTOR BASED ON EXPERT-ANALYTICAL INFORMATION SUPPORT TECHNOLOGIES	106
CONTENTS.....	109

248407
249982
250769
250872
250874
250875
250768
249052
248830
248952
249815
250185
250639
250866
251002
250143
250831
250142
250393
250405
250699
251082
251096
249814
249976
250603
250637
250767
250873